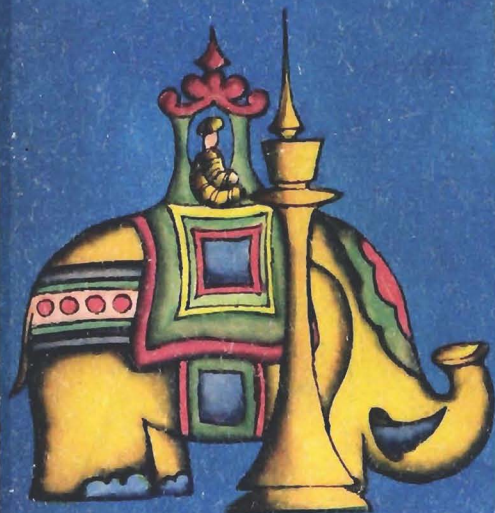
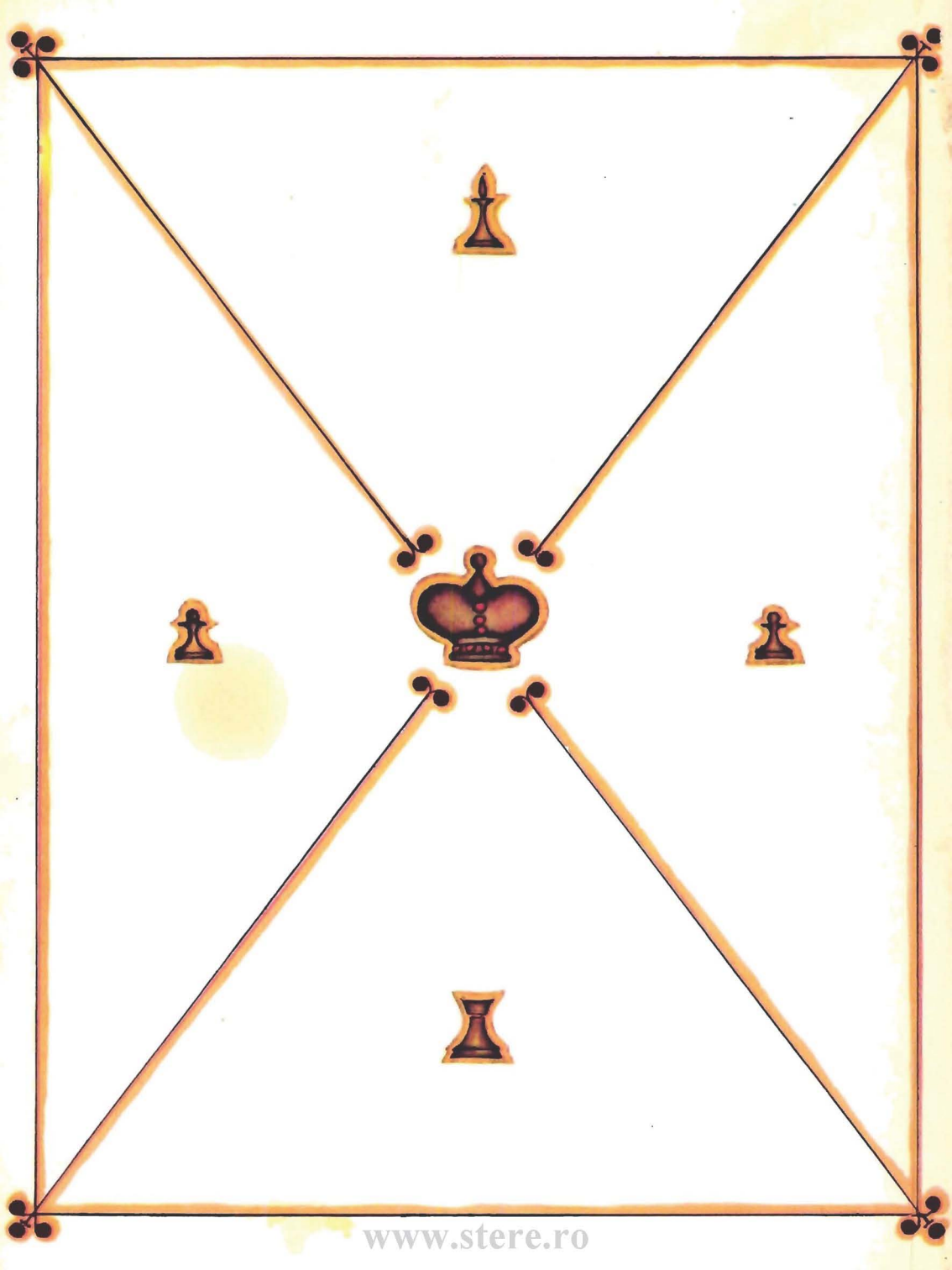

V. Grişin, E. Ilin

A.B.C. - UL ŞAHULUI

V. Grişin, E. Ilin

A.B.C. - UL ŞAHULUI

sau

PRIMII PAŞI ÎN LUMEA JOCULUI DE ŞAH

Editura Raduga, Moscova — Editura Ion Creangă, Bucureşti

1983

www.stere.ro

Copertă și ilustrații de A. Dobrițin

În românește de Anca Irina Ionescu
și Elizabeta Polihroniade

Leclor Carmen Pașac
Tipărit în U.R.S.S.

© Ilustrații și text cu modificări Editura Raduga, 1983

© Traducere de Editura Ion Creangă, 1983

Titlul ediției originale:

В. Гришин, Е. Ильин

ШАХМАТНАЯ АЗБУКА

Издательство «Физкультура и спорт»

Москва

1972

Către părinți

pect pe care o manifestă mulți oameni față de acest joc minunat.

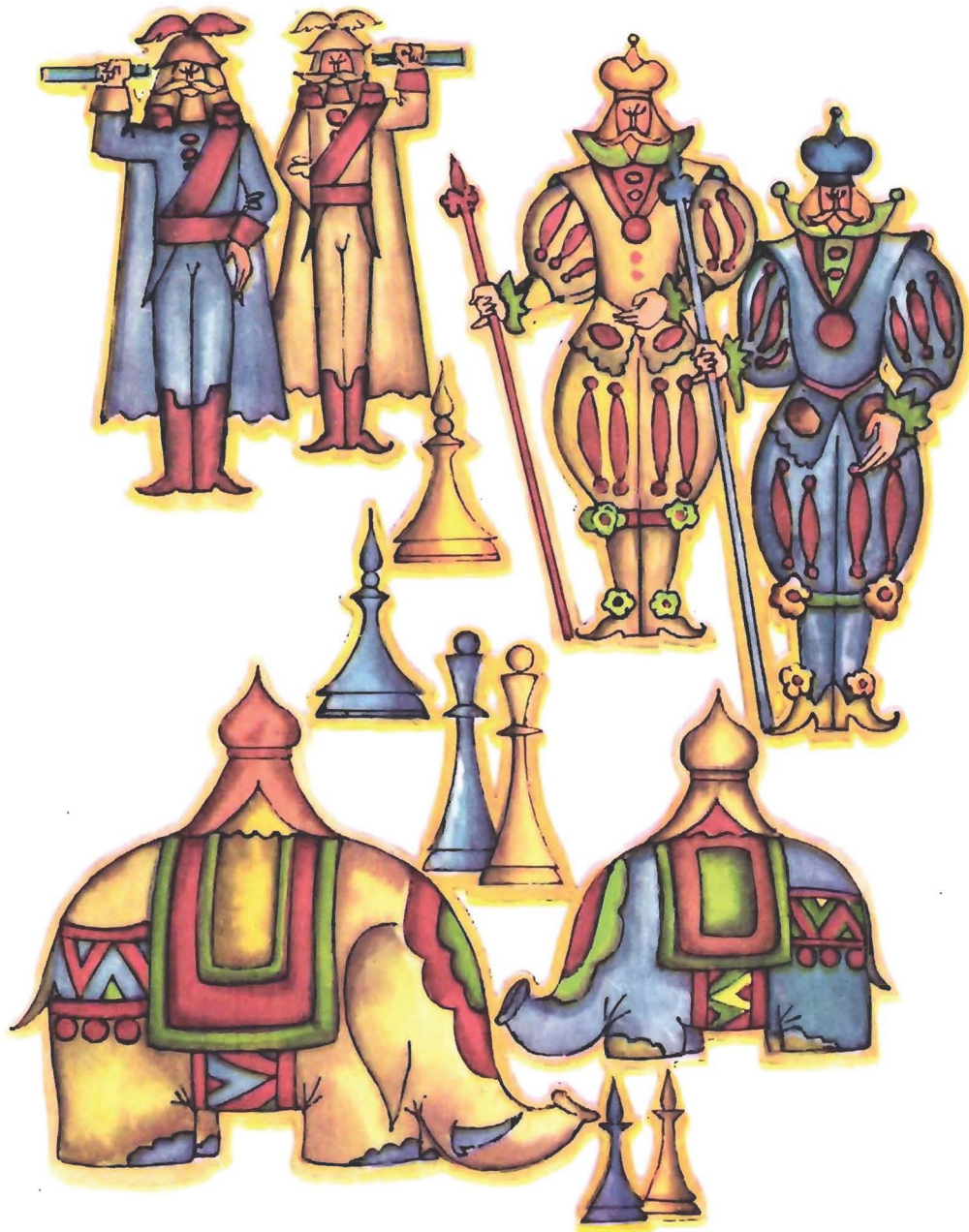
În U.R.S.S. există o mulțime de cercuri de șah pe lângă palatele pionierilor, pe lângă casele de cultură și în școli. Dar toate acestea sînt destinate școlarilor mari. Însă interesul pentru șah, dorința de a învăța să-l joace, se manifestă la copii încă de la 5—7 ani. Pentru a-i ajuta pe cei mai mici să facă primii pași în lumea jocului de șah, am editat această carte.

De obicei, părinții sînt aceia care le citesc copiilor primele cărți. Nici cartea de față nu trebuie să fie o excepție în acest sens. Autorii vă consideră, stimați părinți, drept colaboratorii lor în încercarea de a-i familiariza pe preșcolari cu jocul de șah. Dacă știți și dumneavoastră să jucați șah, puteți diversifica și modifica exemplele propuse de noi. Iar dacă nu vi s-a întîmplat pînă acum să vă așezați la masa de șah, s-ar putea ca această carte să vă folosească și dumneavoastră drept ghid în lumea șahului. Cine știe, poate că pasiunea celui pe care îl îndrumați vi se va transmite și dumneavoastră.

Șahul este unul dintre cele mai vechi jocuri care a ajuns pînă la noi din negura veacurilor. În același timp, este un joc foarte modern, care își cîștigă tot mai mulți adepți în întreaga lume. Caracterul lui inepuizabil, profunzimea de conținut, îmbinarea unei logici stricte cu un număr infinit de posibilități de manifestare a fanteziei fac din jocul de șah un element component al culturii mondiale. „Jocul înțelepților“, „gimnastica minții“, aceste denumiri și altele asemănătoare sînt o reflectare a atitudinii de res-

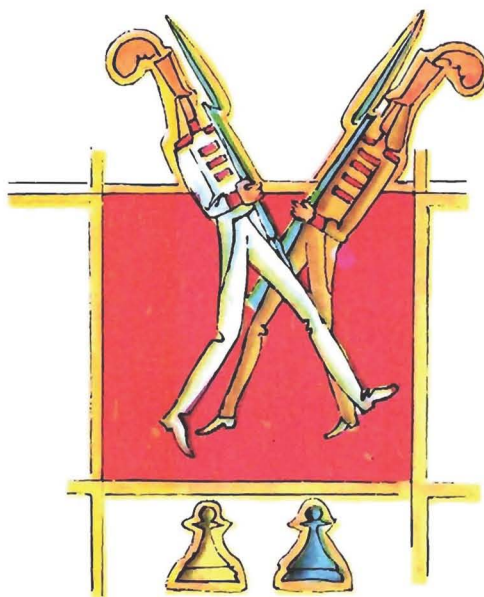
Cînd îi veți citi copilului *A. B. C.-ul șahului*, să nu vă grăbiți. Nu parcurgeți decît un capitol pe săptămînă. Acordați mai multă atenție principiului învățării prin joacă. Urmăriți diagramele și semnele de pe acestea. Dacă fiul dumneavoastră știe să citească și dorește să ia cunoștință în mod independent de conținutul cărții, dați-i voie să o facă, dar dozați-i lectura, întrucît materialul nu este deloc ușor și „porțiile“ prea mari nu ar face decît să-l obosească,

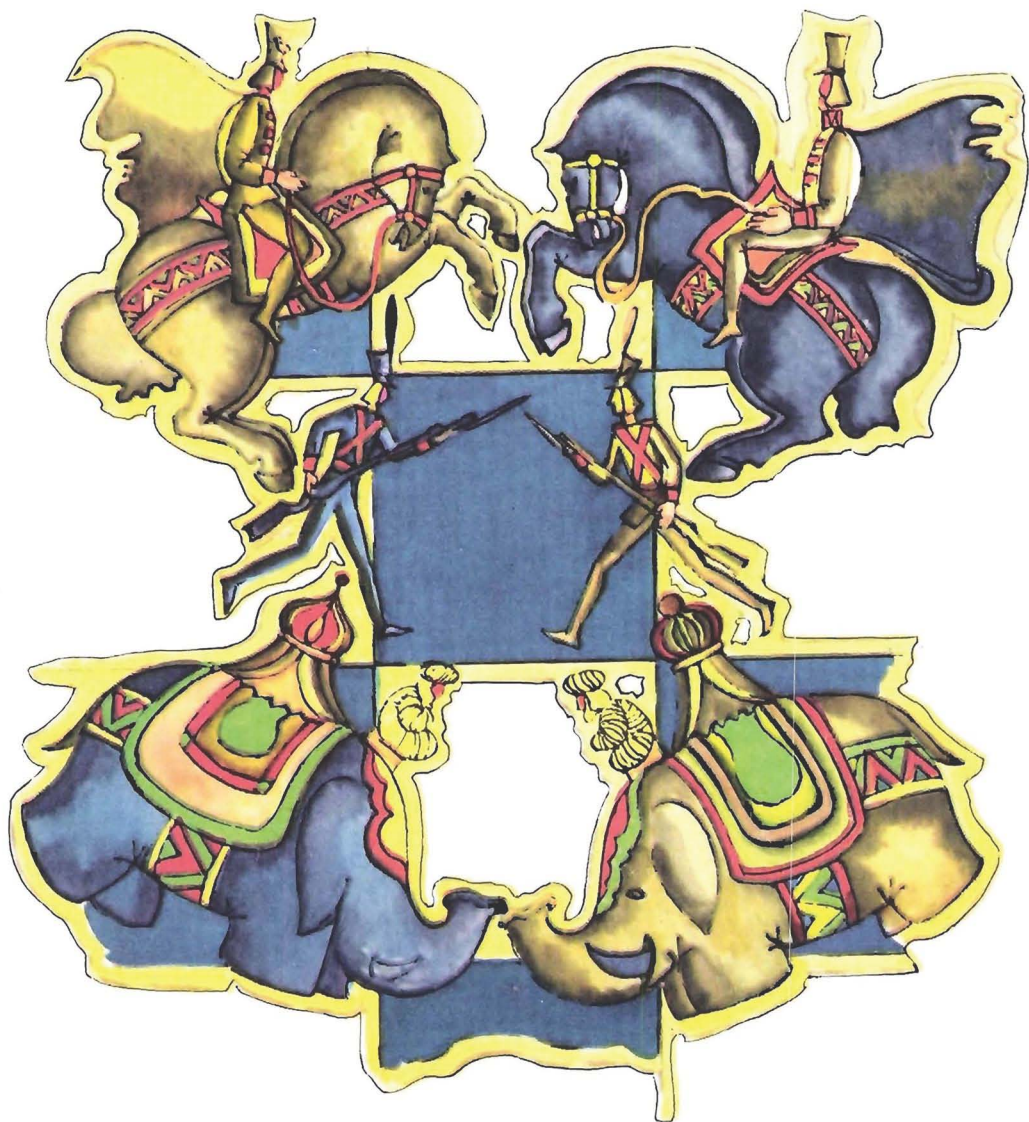

îngreunîndu-i însușirea regulilor. Autorii au hotărît să renunțe la unele reguli mai dificile de joc, cum ar fi luarea unei piese „en passant” și interzicerea efectuării rocadei peste un cîmp aflat în bătaia unei piese adverse. Pentru început, aceste reguli pot fi neglijate. Iar dacă va fi nevoie, puteți pune eventual capăt litigiilor explicînd și aceste reguli, care sînt expuse la sfîrșitul cărții.

Soldații de lemn

Vanea a primit în dar un joc de şah. Figurinele netede, mirosind a lac, erau așezate frumos într-o cutie de lemn cu pătrățele. Erau aici căluți, turnulețe și un fel de păpuși, care semănau oarecum cu oamenii. Lui Vanea i-au plăcut figurinele, dar nu știa la ce să le folosească. Tata și mama nu puteau să-l ajute, fiindcă nici ei nu știau să joace şah.

Nu peste multă vreme cutia mare de lemn a început să-l încurce pe Vanea, așa c-a băgat-o sub pat. A zvirlit-o acolo și-a uitat, a uitat și de cutie, și de căluți, și de turnulețe, și de păpușile care aduceau cu oamenii.

Într-o zi a venit în vizită Serioja, prietenul cel mai bun al lui Vanea. Băieții au început să joace hochei: fugăreau un puc din material plastic, pe podea, cu niște crose multicolore tot din material plastic. Pucul neastîmpărat intra cînd sub masă, cînd sub dulap și băieții se vîrau pe sub mobile, străduindu-se să repună pucul la mijlocul „terenului”.

La un moment dat, pucul a ajuns sub pat, Serioja s-a băgat după el și, în locul pucului, a scos cutia de lemn plină de praf.

— Asta-i un şah! s-a bucurat Serioja, uitînd de pucul pierdut. Hai să ne jucăm cu el!

— Dar nu știu să joc, s-a posomorît Vanea și-a roșit.

— Da' ce, parcă trebuie să știi ceva! O să ne jucăm de-a războiul!

Serioja a deschis cutia și-a răsturnat pe podea figurinele albe și negre.

— Soldații mei sînt cei galbeni, ăia negri sînt ai tăi. Așază-ți armata, comandă Serioja, alegînd piesele albe. Le-a pus una lingă alta, la

marginea mesei, și în curînd s-a aliniat acolo o întreagă armată de lemn. Serioja îl ajută pe Vanea să-și așeze armata la capătul celălalt al mesei și scoase din buzunar un cubuleț roșu din material plastic.

— O să tragem cu rîndul, spuse el. Uite-așa!

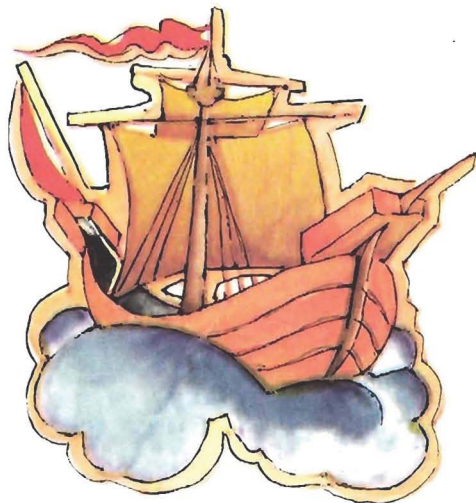
Serioja așază cubulețul în fața armatei sale și-apoi, cu un bobîrnac puternic, îl catapultă înainte. Proiectilul din material plastic străbătu vijelios toată masa, ajunsese la capătul celălalt și doborî doi luptători negri. Vanea vru să-și ridice soldații, dar Serioja spuse că erau morți și nu se mai puteau ridica. Atunci Vanea puse cubulețul la loc, pe masă, își îndoi degetul mijlociu și trase cît putu de tare. Dar nici un soldat din armata adversă nu căzu. Proiectilul zburase prea sus.

Lovitura următoare fu ceva mai reușită: un cavalerist alb se rostogoli pe podea. Dar în armata lui Vanea pierderile erau mai mari, pentru că Serioja nu dădea greș.

— Nu te teme, ai să-nveți și tu, îl încuraja el pe prietenul său. Dar Vanea nu se bucura deloc de succesele sale. Îi părea tare rău de toți soldații aceia lucioși, care zburau în toate colțurile camerei după fiecare lovitură reușită.

Jocul cu figurinele de lemn era în toi, cînd veni Petea, vecinul lui Vanea. Petea era cu doi ani mai mare decît Vanea și Serioja. Împlinise șapte ani și toată lumea știa că la toamnă o să meargă la școală.

— Ce faceți aici? întrebă Petea, uitîndu-se la figurinele albe și negre împrăștiate pe podea.

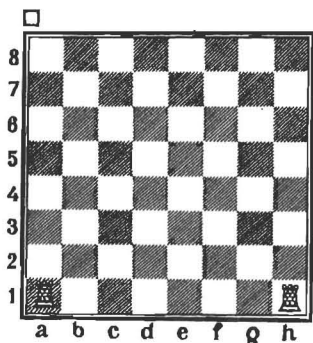

— Jucăm cum vrem. Ne jucăm de-a războiul. Uite, asta-i armata mea și asta-i armata lui Vanea. Cine doboară mai mulți soldați din armata adversarului, iese învingător.

— Ce mai armată! rise Petea. Stau pe loc și-așteaptă să-i împuște cineva. În armata jocului de șah există și infanterie, și cavalerie, și tunuri și comandanți, și fiecare din ei merge altfel.

— Unde să meargă? se miră Vanea.

— Așa, merg pe tabla de șah, nu pe masă. Și merg după niște reguli, fiecare într-un anumit fel.

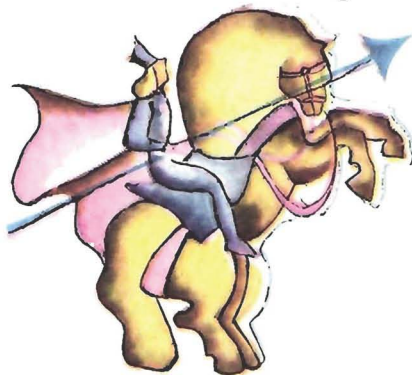
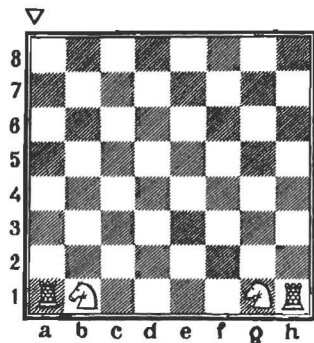

-- Ce, nu vezi? Jucăm șah..., răspunse Serioja.

— Da, jucăm șah, întări și Vanea. Ce, nu se vede?

— Cine-a mai pomenit să joci șah în felul ăsta? Aruncați piesele la întâmplare, vă e totuna dacă-i un pion sau o regină!

Vanea se uită neliniștit la Serioja. El inventase jocul și, deci, tot el trebuie să-i demonstreze lui Petea că joacă corect.

Petea luă cutia de șah și-o deschise pe masă. În fața copiilor apărură un pătrat mare, format din mai multe pătrățele albe și negre. Petea alege două piese albe care semănau cu niște turnuri și le așeză în colțurile tablei.

□ — Astea sînt turnurile. Locul lor e în cele două colțuri. Și ăștia ▼ sînt caii. Locul lor e lîngă turnuri.

Apoi Petea mai luă două piese cu vîrfurile ascuțite și spuse că se numesc nebuni. Serioja rise.

— Ce fel de nebuni? Nebunii au tichie cu clopoței.

— Așa se cheamă piesele astea. Mi-a spus tata.

Vanea nu vroia deloc să se certe, deși i se părea și lui că nu-s nebuni. Era însă cit se poate de nerăbdător să afle cum se joacă șah.

○ Petea puse fiecare nebun lîngă cal. În mijloc rămăseseră două locuri goale. Petea alege dintre piesele care zăceau pe podea încă două albe, pe cele mai înalte. Pe una o numi rege. Asta era clar.

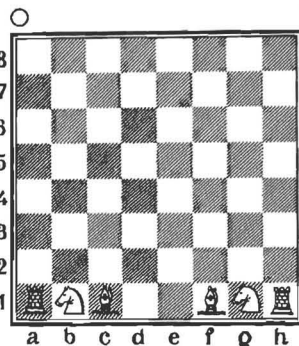
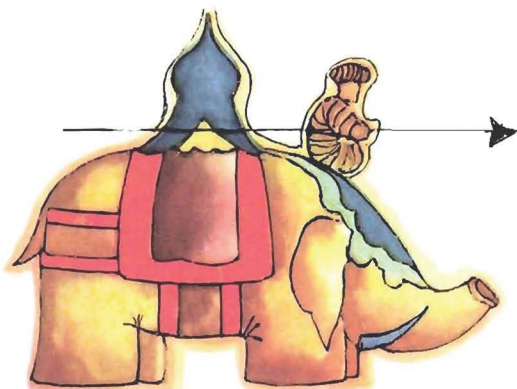
Și în povești, personajul cel mai important e regele. Despre a doua piesă Petea spuse că se numește regină.

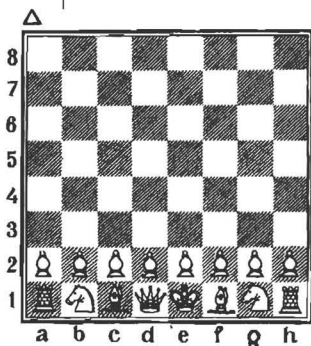
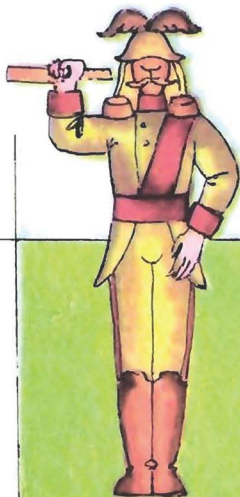
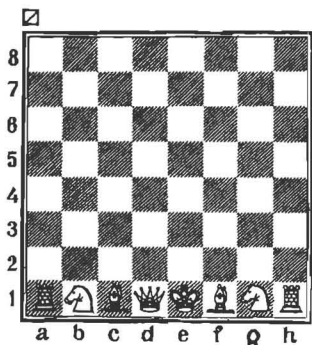
— Așadar, ăsta e regele și asta e regina, continuă Petea.

Puse apoi regina pe pătrățelul alb și regele pe pătrățelul negru. Acum tot rîndul întii de șah era complet. Mai rămăseseră o mulțime de piese mici, albe, toate la fel.

— ăștia sînt pionii, explică Petea și-i așeză în rîndul al doilea, în fața pieselor mai mari. Iată cum trebuie să arate armata de pe tabla de șah! Așezați la fel și armata neagră.

Vanea și Serioja aranjară apoi piesele negre la fel cum erau aranjate și cele albe: în colțuri turnurile, alături de turnuri caii, apoi nebunii. Numai cu piesele principale nu știau ce să facă și le puneau cînd regele în stînga și regina în dreapta, cînd regina în stînga și regele în dreapta. Petea îi scoase din încurcătură.

○ — Regina albă trebuie să -stea pe culoarea albă și regina neagră pe culoarea neagră.

— Regina nu e albă, e galbenă, îl corectă Serioja. Îi plăcea întotdeauna să contrazică. Ce-i drept, piesele erau galbene.

— Ba nu, albă, se încăpățină Petea. Trebuie să spui așa pentru că așa se numesc cele două armate de piese la șah — alb și negru. Nu contează ce culori au.

După ce copiii au pus la locul lor toate piesele, Serioja întrebă:

— Acuma cu ce le doborîm?

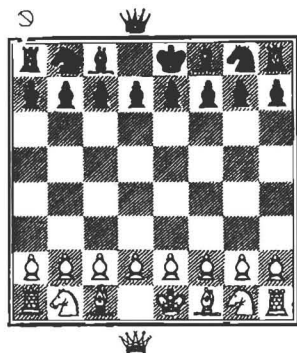
— Tu nu știi decît una și bună: să le dobori! O să se doboare una pe alta, singure, ca-ntr-o luptă adevărată!

Vanea nu mai avea răbdare și-ar fi vrut să înceapă cît mai repede jocul. Petea însă pufni în ris:

— Cum vrei să joci dacă nu știi regulile?

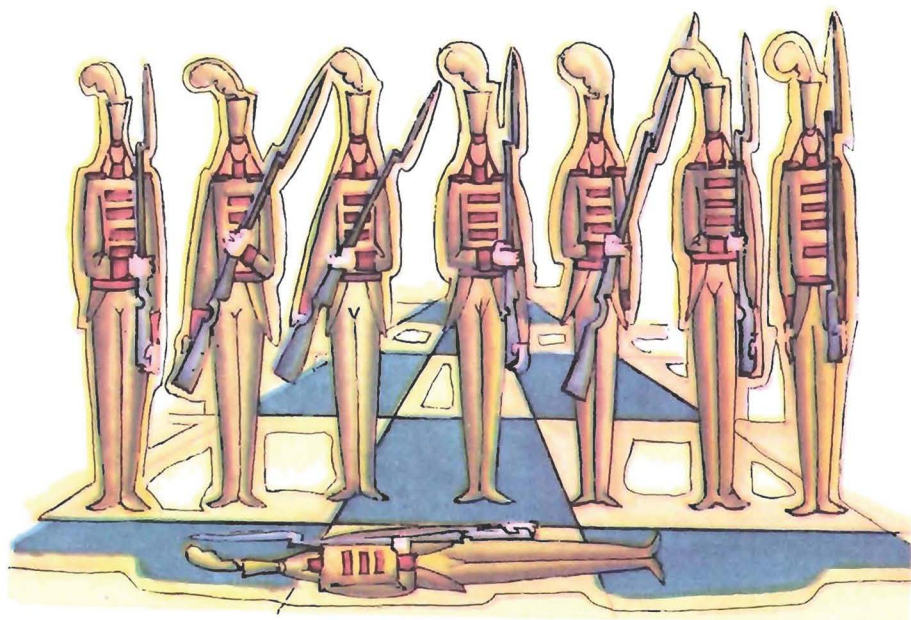
Între timp veni mama lui Petea și-l chemă la masă. Vanea și Serioja se uitau la piesele de șah și nu știau ce să facă. Erau așezate una lîngă alta, într-o ordine alît de ciudată. Lacul de pe ele strălucea ca o cămașă de zale de pe vremuri. Figurile, care pînă mai adineauri zburau prin toate colțurile camerei, acum păreau că se pregătesc pentru ceva foarte serios. Nu mai stăteau la întîmplare, ci într-o ordine severă și oarecum tainică. Parcă așteptau din moment în moment să audă o comandă și să rupă rîndurile. Cum o să fie asta? Ce-o să facă soldățeii de lemn pe tabla de șah cu pătrățele?

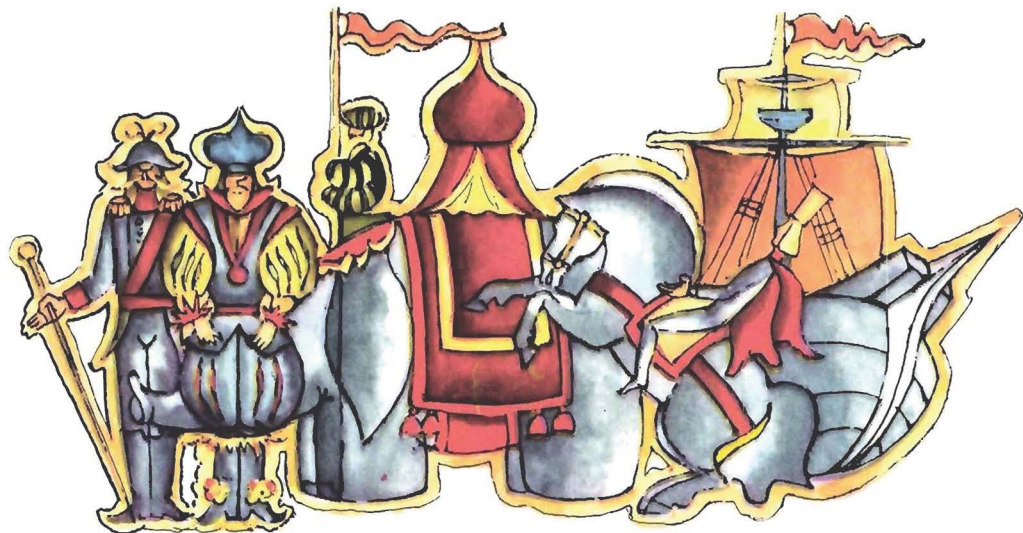
În noaptea aceea Vanea se ră-suci mult în pat. Cînd, în cele din urmă, izbuti să adoarmă, în vis îi

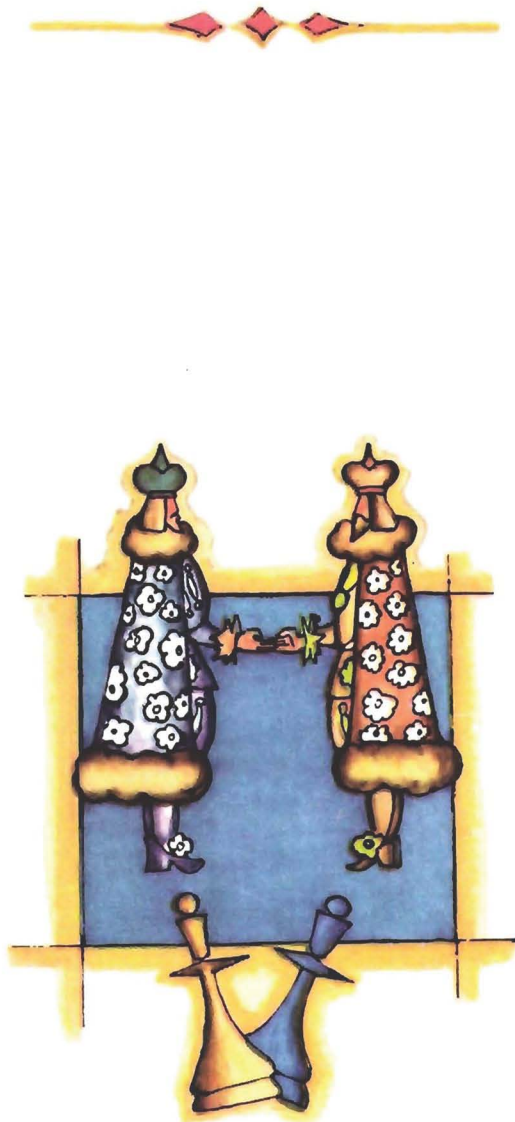
apăru o adevărată bătălie între piesele de șah. Dar oricît se străduia Vanea să deslușească cine cu cine se luptă, nu reuși să înțeleagă nimic. Pe cîmpul de luptă nu era decît o mare încilceală, din care Vanea nu pricepea nimic. Încă nu știa cum se comportă piesele de șah.

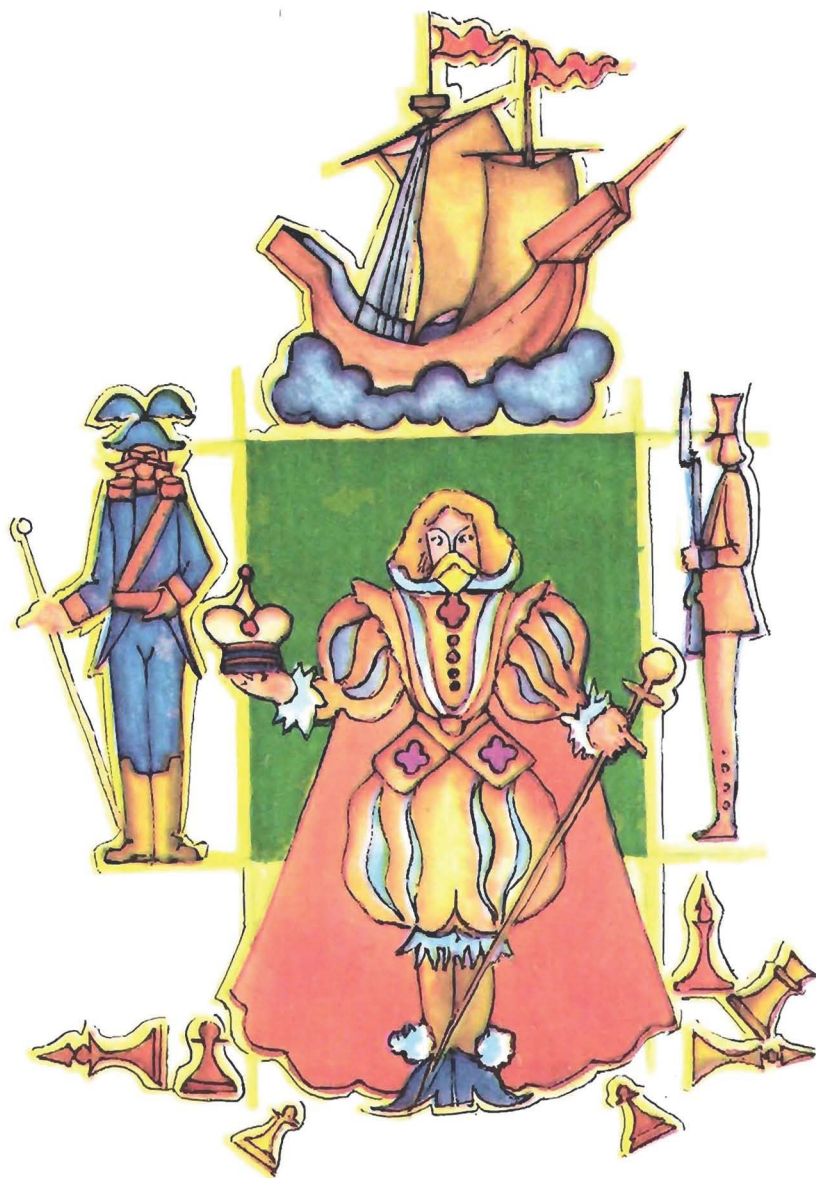
Și Serioja se gîndea la cele două armate aliniate frumos pe tabla de șah, încremenite înainte de luptă, și nu-i mai venea să le doboare cu cubulețul de plastic.

Povestea jocului de șah

A doua zi, Vanea și Serioja se jucau prin curte. Se dădeau pe derdeluș împreună cu alți copii, se băteau cu bulgări. Pe zăpada bătătorită, alunecoasă, puteau să joace hochei aproape de-adevăratele, nu așa ca-n cameră. Cineva aduse și un puc de cauciuc în toată regula. Numai că n-aveau cu toții crose și nici patine. De fapt, mai era mult pînă s-ajungă ei hocheiști adevărați, așa cum văzuseră la televizor. Dar ce-are a face? E așa de interesant să joci hochei! Vanea și Serioja erau cei mai mici, așa că îi așezară în poartă. La început, lui Serioja nu-i conveni aranjamentul. Ar fi putut să tragă și el în puc. Dar cu băieții mai mari nu prea poți să te pui. Așa că Serioja trebui să-și ia locul între două cărămizi. La capătul celălalt al terenului, tot așa, între două cărămizi, stătea Vanea. Se muta de pe-un picior pe altul și dădea mereu din cap, ca să nu scape din ochi pucul ce luneca pe teren. De cîteva ori pucul îi zbură pe deasupra capului atît de sus încît nu putu să-l ajungă nici măcar sărind. Atunci spuse că pucul a trecut pe deasupra porții și că nu e gol. Băieții nu l-au contrazis. Nu-l certară nici cînd pucul trecu mai jos, fiindcă înțelegeau că portarul e mic de statură. Dar dacă lăsa să treacă pucul pe jos, era gol. Era tare neplăcut mai ales atunci cînd lăsa să-i scape pucul printre picioare. Băieții se uitau dojenitor la el, iar lui, de ciudă, îi venea să plîngă.

În schimb, cînd Vanea reușea să respingă pucul cu piciorul sau să-l oprească pe gheață, băieții mai mari îl băteau prietenește pe umăr

cu crosele, la fel cum fac hocheiștii adevărați cînd vor să-l laude pe paznicul porții lor.

Apoi toți copiii începură să facă un om de zăpadă. Serioja îl bătu ușor pe umăr pe Vanea și, cînd acesta se întoarse, îi spuse în șoaptă:

— Hai să facem un șah din zăpadă...

Vanea și Serioja se traseră deoparte și începură să se gîndească ce figură să facă.

— Ție care figură îți place cel mai mult? întrebă Serioja.

— Dar ție?

— Mie calul, e cel mai frumos!

— Mie pionul, răspunse nesigur Vanea. Pentru că e cel mai mic...

Cei doi prieteni se puseră pe treabă. Serioja făcu repede baza, apoi începu să modeleze gîtul calului. Însă botul îi ieși foarte scurt. Serioja încercă să-l facă ceva mai lung, dar zăpada nu se ținea, cădea mereu.

Pionul lui Vanea ieși foarte frumos, cu un cap mare, rotund.

Serioja se uită la pionul lui Vanea, apoi la calul său și zise:

— Oricum, calul e mai puternic decît pionul!...

Vanea avea impresia că pionul lui nu e cu nimic mai prejos decît calul lui Serioja și răspunse nesigur:

— Asta nu se știe încă...

— Ba se știe, și încă cum..., se răsti Serioja. Stătea alături de Vanea și frămînta în mîini un bulgăre de zăpadă. Se știe și încă cum, repetă el și azvîrli cu bulgărele în „opera” lui Vanea. Bulgărele căzu pe capul pionului, căruia îi apărură într-o parte un cucui de zăpadă. Serioja se înverșună și

mai tare, făcu alt bulgăre și ținti din nou. Bulgărele îi mută capul din loc, lăsându-l atârnat ca printr-o minune de gîtul gros de zăpadă.

Vanea se înduioșă cînd văzu cum arăta pionul lui, făcu și el un bulgăre și poc! în botul calului lui Serioja, care se scurtă și mai mult.

— A, așa! se răsti Serioja la Vanea.

— Dar tu ce-ai făcut? ripostă Vanea.

Copiii se repeziră unul la altul și începură să se îmbrîncească.

— Ei, copiii, nu-i frumos ce faceți! se auzi deodată vocea cuiva. Vanea și Serioja îi văzură pe Petea și pe Leonid Ivanovici, tatăl lui.

— Ce-i cu voi? Ați început cu șahul și-ați ajuns la păruială? întrebă supărat Leonid Ivanovici. La șah oamenii se luptă cu capul, nu cu pumnii.

— Și nu se bat cu bulgări de zăpadă, adăugă Petea. Era foarte deștept și nu pierdea nici o ocazie să arate acest lucru. Și-acasă doborau figurile de șah cu un cub de plastic, îi explică el apoi tatălui său.

— Nu mai pîrî băieții, că și-așa ○ au roșit, zîmbi Leonid Ivanovici.

Într-adevăr, deși Vanea și Serioja nu se mai îmbrînceau, fețele le erau roșii și ochii le străluceau. Petea spuse plin de importanță:

— Nu-i nimic, am să-i învăț eu să joace cum trebuie...

— Tu? se miră tatăl său. Păi nici tu nu știi să joci...

Ba da, știu, spuse înciudat Petea. Nu vroia să-și piardă autoritatea de cunoscător al șahului față de băieți.

— Lasă, știu eu cît știi tu, zîmbi ușor taică-său. Mai bine haideți să învățăm cu toții să jucăm șah. Veniți pe la noi, băieți; după ce vă săturați de joacă.

Băieții se săturară imediat. Îmbujorați de emoție, apărură în ușa apartamentului unde locuia Petea. Petea avea un colțisor al lui pentru cărți și jucării și acolo, pe o măsuță, era un șah. Însă Leonid Ivanovici îi invită pe băieți la masa mare și-apoi îi spuse fiului său:

— Adu-ți soldații încoace.

Petea luă tabla de șah cu piesele așezate pe ea și veni spre masa cea mare. Însă tabla se aplecă puțin în mîna lui Petea și toate piesele căzură pe jos.

— Tare neîndemînic mai ești! se prefăcu tata că se supără. Ei, nu-i nimic, acum să le-azeze din nou băieții singuri, să vedem ce i-ai învățat.

Băieții începură să așeze repede piesele pe tabla de șah, așa cum le arătase Petea cu o zi mai înainte. Dar Leonid Ivanovici îi opri.

— Stop, stop! Nu-i corect. N-ați așezat tabla cum trebuie. Țineți minte: fiecare jucător trebuie să aibă în stînga lui, în colț, un pătrățel negru. Uite — așa, acum e bine. Apoi, după ce se gîndi puțin, îi întrebă: Băieți, vreți să vă spun o poveste despre șah?

Bineînțeles, copiii fură foarte bucuroși să audă povestea. Cine n-ar vrea să asculte o poveste despre jocul de șah! Piesele de lemn încremeniră pe tabla de șah, de parcă s-ar fi pregătit și ele să asculte povestea șahului.

În vremea de demult, într-o țară foarte îndepărtată, trăia un

rege. Regele acesta nu era nici bun, nici drept și nici înțelept. Și probabil că din această cauză purta multe războaie cu vecinii, încercînd să le cotopească pămînturile, să le ia grădinile și orașele. Iată că-ntr-o bună zi regele acesta puse la cale o nouă expediție ca să găsească alte și alte bogății. Însă nu știa dacă o să reușească sau nu. Și, ca să fie sigur, se hotărî să ceară sfatul celui mai înțelept om din împărăția lui. La curtea regelui fu adus atunci un bătrîn cu barba albă și regele îl întrebă:

— Ascultă, bătrîne! M-am hotărît să pornesc război împotriva vecinilor. Spune-mi, am să izbîndesc sau nu? Am să dovedesc că-s mai iscusit și mai puternic decît alți regi? Am să izbutesc oare să zdrobesc armata vrăjmașului? Am să cuceresc noi pămînturi?

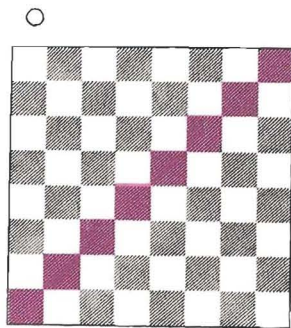
Bătrînul se gîndi cît se gîndi, apoi îi răspunse astfel:

— Nu te grăbi, o, Înălțimea Ta! Înainte să pornești un război atît de mare, străduiește-te să ciștiți altul mai mic. Înainte de-a-ți arunca în luptă armatele fără număr, învață să conduci o armată de jucărie. Înainte de-a te strădui să cotopești ținuturi nemăsurate, învață să stăpînești un regat mititel...

— Ce tot îndrugi acolo, bătrîne? se supără regele. Ce fel de război mic? Ce fel de armată de jucărie? Unde e regatul acesta mititel?

— Iată-l, preaputernice rege, răspunse bătrînul liniștit și scoase dintr-un săculeț un pătrat de lemn pe care îl puse la picioarele tronului.

— Ce fel de regat e ăsta? exclamă regele, abia stăpînindu-și mînia. Nici măcar un pas nu poți face!

— Iertare, Înălțimea Ta, dar n-ai dreptate. Uite cît de multe drumuri sînt aici. Poți merge și drept înainte, și la dreapta, și la stînga, și înapoi, și înainte, și de-a curmezișul. Iată și armata pe care poți s-o conduci ca să-ți dovedești iscusința de general.

Bătrînul scoase din săculeț o mulțime de figurine ciudate.

— Privește la piesele astea de lemn, o, Înălțimea Ta! Ele luptă neconținut, atacă, se retrag, organizează ambuscade, trăiesc aventuri palpitante. Pentru că sînt de lemn, în lupta asta nu se varsă niciodată sînge, nu se distrug case, nu plîng orfanii. Iată care sînt războaiele

cele mai reușite! Învață să învingi în acest război fără sînge și slava înțelepciunii tale va ajunge pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale Pămîntului.

Regele dorea foarte mult să fie proslăvit în lumea întreagă și începuse să învețe să joace șah — căci așa numise bătrînul jocul acesta minunat.

— Asta e cu adevărat un joc al regilor, spunea regele ori de cîte ori reușea să cîștige. Iar cînd pierdea, se supăra și arunca șahul pe jos.

Purtarea lui grosolană li se păru jignitoare soldășilor de lemn, care hotărîră să se răzbune pe stăpînul lor mofturos: în cel mai important moment al luptei, cînd una, cînd alta dintre piese nu-l mai asculta pe comandant și pornea să hoinărească unde avea chef, fără să mai țină seama de interesele întregii armate. Atunci regele pierdea și, cînd pierdea, era furios și mătura oastea de lemn de pe cîmpul de luptă. Dar cu cît se înfuria mai des, cu alît pierdea mai des. Și nici în țările mai îndepărtate, nici în propria sa țară nu se vorbea despre rege ca despre un conducător bun, drept și înțelept. Pentru că nici un om bun, drept și înțelept nu aruncă șahul pe jos și nu se supără pe cel cu care joacă.

În cele din urmă, regele se plictisi de războiul acesta în joacă, în care pierdea alît de des. Se hotărî să-și încerce din nou puterile într-o luptă adevărată. Visa să pună mîna pe o pradă bogată și să adauge pămînturi noi regatului său. Își strînse în grabă regimentele de infanterie și de cavalerie și porni la luptă, în fruntea întregii

sale armate, cu gîndul să cîștige țara vecină. Dar oamenii din această țară nu vroiau să fie robii unui stăpîn rău și mofturos. Se ridicară toți pînă la unul în apărarea patriei lor și zdrobiră oștile regelui. Din toată armata lui mare nu mai rămase decît o mică ceată. Soldații care scăpaseră cu viață veneau posomorîți spre casă. Iar regele, care suferise o înfrîngere alît de amarnică, era mai înnegurat la față decît norii cei negri.

Și pe cînd se întorcea rușinat acasă, se întîlni pe drum cu înțeleptul care îl învățase să joace șah. Își îndreptă calul spre bătrîn și zise:

— Vezi, bătrîne, cum s-a terminat lupta?

— Văd, Măria Ta, văd, îi răspunse bătrînul. Doar ți-am spus că e mai bine să porți un război nesîngeros pe tabla de șah.

— Minți, nefericite! se supără regele. Ai să vezi c-am să string din nou armată și-am să arăt lumii întregi că nu există nici un conducător de oști mai iscusit decît mine!

— Nu te mai înfierbînta, Măria Ta, îi răspunse liniștit înțeleptul. Cum ai să poți să comanzi o armată mare, dacă n-ai reușit să conduci nici măcar figurile acelea mici de la șah?

Auzind acestea, regele fu cît pe-acî să plesnească de ciudă.

— Să fie aruncat în temniță bătrînul ăsta fără minte, iar jocul lui prostesc să fie interzis și ars în întregul regat!

Crainicii alergară în toate părțile ca să vestească porunca înfricoșătoare. Slugile regelui luau

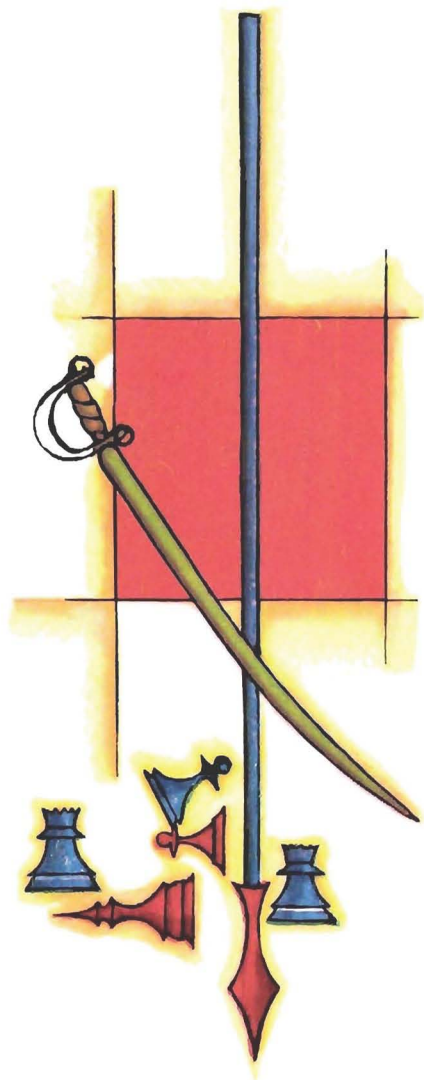
șahurile de la oameni și le ardeau pe ruguri uriașe. Dar, oricât s-au străduit, n-au reușit să strângă chiar toate șahurile. Țăranii și meșteșugarii ascundeau tablele cu pătrățele și piesele de lemn, deși îi aștepta o pedeapsă îngrozitoare. Căci oamenilor simpli le plăcuse

jocul acesta înțelept. Adunându-se prin locuri ferite, deslăceau tabla de șah, așezau piesele de lemn și le conduceau în luptă. În timp ce jucau, vorbeau adesea între ei:

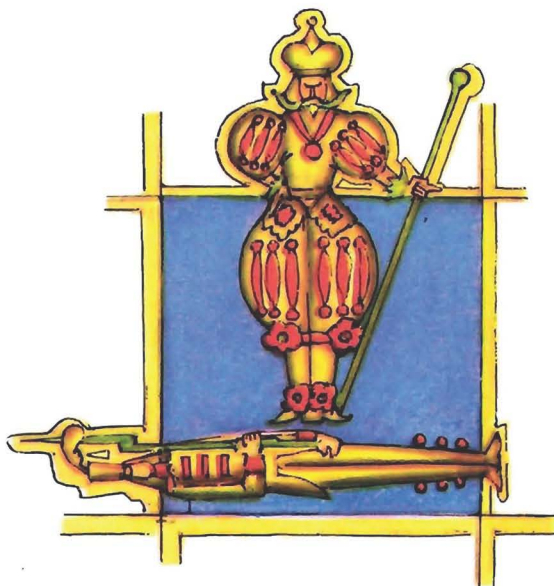
— Hai să jucăm jocul pe care nu l-a putut învăța regele nostru. Aici să-l fi văzut!

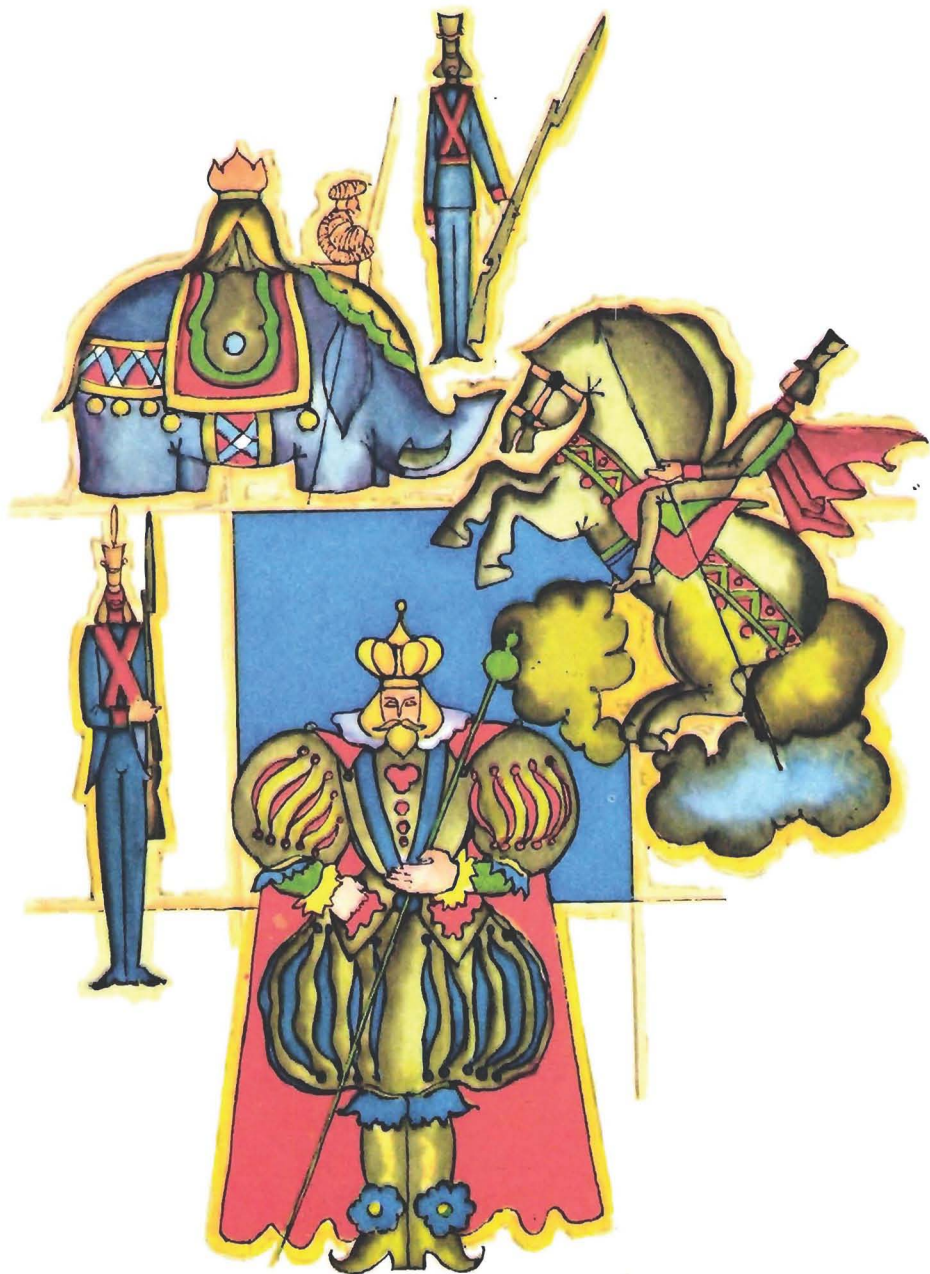
Și cînd venea cîte un băiețel să spună că el vrea să se facă mare comandant de oști, oamenii îl sfătuiau zîmbind:

— Întii învață să comanzi soldații de lemn și după aia apucă-te de lucruri mari...

Cîmpul de luptă

Cînd Vanea și Serioja veniră din nou la Petea, Leonid Ivanovici îi întrebă:

— Dar voi, copii, ați înțeles de ce tabla de șah i s-a părut regelui un simplu pătrat, deși înțeleptul spusese că este o țară întreagă?

Vanea se uită întrebător la Serioja. Serioja își pironi ochii în podea. Petea sări în ajutorul prietenilor săi. Îțindu-se din spatele tatălui său, șopti destul de tare:

— Pentru că acolo sînt multe pătrățele...

— Ia te uită la el, încă n-^Δmers la școală, dar a și învățat să sufle, zise taică-său. Vreau să-i lăsăm pe Vanea și pe Serioja să gîndească singuri. Apoi luă o foaie de hîrtie și desenă pe ea un pătrat. Uitați-vă, spuse el. Pătratul acesta este destul de mic, n-ai loc să te-nvîrți în el. Dar iată ce se poate întîmpla. Leonid Ivanovici trase cîteva linii drepte de la marginea de sus a pătratului spre marginea de jos, apoi cîteva linii drepte de la stînga la dreapta. Ia uitați-vă cîte pătrățele-avem acum! Dar toate sînt la fel, așa că nu-i deloc interesant.

Leonid Ivanovici luă un creion și înnegri pătrățelul din colț. Pe următorul îl lăsă alb, iar pe al doilea îl făcu iarăși negru. Continuă tot așa pînă umplu tot pătratul cel mare.

— E ca o cutie de șah, zise Serioja, cînd tatăl lui Petea termină de înnegrit pătrățelele.

— Așa este. Numai că nu se spune cutie, ci tablă. Ia uitați-vă, copii, mai atent. Vedeți cit de multe rînduri de pătrățele sînt aici? Rîndurile acestea, ca niște cărări, duc și în sus, și în jos, și la dreapta, și la

stînga, și drept, și în curmeziș. Pînă nu demult aveam în față un pătrat strîmt, iar acum ia te uită ce spațiu larg avem!

— Astea sînt niște adevărate străzi pentru figuri, observă Serioja.

— Da, sînt străzi și străduțe, încuviință Leonid Ivanovici. Numai că nu se cheamă așa. Rîndurile drepte în care se înșiruie cînd un pătrat negru, cînd un pătrat alb se numesc *linii drepte*. Iar lanțul acesta de pătrățele de aceeași culoare - vedeți, acestea care stau așa, colț lîngă colț - se numesc *diagonale*. Sigur, e un cuvînt cam greu pentru voi, dar trebuie să vă străduiți să-l țineți minte, fiindcă o să vă fie de foarte mare folos mai tîrziu.

— Nu e deloc greu, un cuvînt ca oricare altul, *diagonală*, se grăbi Petea să se grozăvească.

— Di-a-go-na-lă, repetară Vanea și Serioja pe silabe. Di-a-go-na-lă.

— Acuma numărați cîte pătrățele sînt într-o linie dreaptă.

Copiii începură să numere pătrățelele.

— Opt pătrățele, raportă Serioja.

— Și la mine sînt opt, termină de numărat și Vanea.

— Așa este, în fiecare linie sînt opt pătrățele. Dar în diagonale cîte pătrățele sînt?

— Păi, sînt diferite..., răspunseră într-un glas Vanea și Serioja.

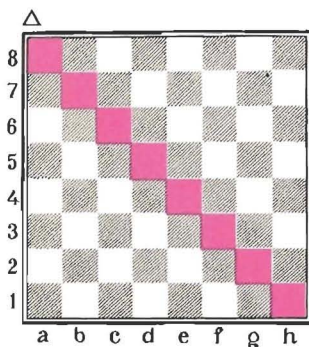
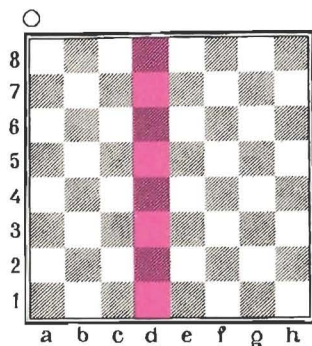
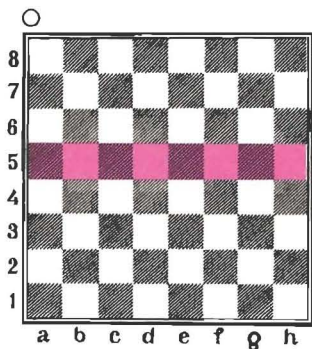
— Așa este. Dar în diagonala cea mai mare cîte pătrățele sînt?

— Opt.

— Iar în cea mai scurtă?

— Două.

Copiii erau foarte mulțumiți că se descurcau în aceste „străzi” și „străduțe” ale tablei de șah. Dar, de fapt, abia începeau să cunoască

această țară în alb și negru. În locul foii de hîrtie liniată, tatăl lui Petea așează pe masă o tablă de șah adevărată, din lemn. Alături de ea se aflau piesele negre și albe, răsturnate din culie. Leonid Ivanovici luă un cal și-l puse pe tabla de șah.

— Ia să ne imaginăm noi, Vanea, că acest cal a căzut de pe tabla de șah, iar eu l-am ridicat, spuse Leonid Ivanovici, luînd calul în mînă. Acuma să-mi spui unde stătea calul mai înainte?

Vanea se uita încurcat la tabla de șah. Nici Serioja și nici Petea nu știau cum să spună unde stătuse calul mai înainte.

— Vedeți, rosti Leonid Ivanovici, voi nu știți să arătați care a fost poziția calului. Dar pentru șahiști lucrul acesta este foarte ușor. Ei pot chiar să povestească toată lupta figurilor de lemn, pot să spună toate mișcările lor și tot ce li se întîmplă. Problema este că fiecare cîmp are o denumire.

— Ce fel de cîmp? se miră Serioja.

— A, da! Am uitat să vă spun că fiecare pătrățel de pe tabla de șah se numește cîmp. Așadar, fiecare pătrățel este un cîmp.

Leonid Ivanovici așează piesele albe. Rîndul de jos fu ocupat de turnuri, cai, nebuni, rege și regină. În rîndul următor, în fața lor, se așezară pionii.

— Acuma voi știți că tabla de șah are opt rînduri. Chiar așa se și numesc, rîndul unu, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt. Rîndurile se numără de la acea margine a tablei de șah unde sînt situate piesele albe, deci piesele albe se pun pe rîndul unu, iar

pionii albi pe rîndul doi. Atunci să-mi spuneți pe ce rînduri se așază armata pieselor negre?

Serioja reuși să numere repede rîndurile. Spuse că pionii negri trebuie să stea pe rîndul șapte, iar piesele negre pe rîndul opt.

— Voi știți cifrele? îi întrebă Leonid Ivanovici.

— Da, răspunseră băieții în cor.

— Asta e bine. Dar la șah n-avem nevoie numai de cifre. La început toți pionii albi stau pe rîndul doi. Dar cum să-i deosebim unul de altul? Să spunem, de exemplu, al patrulea din stînga sau al doilea din dreapta? E prea lung și greoi. Șahiștii au procedat mai simplu: au notat unele rînduri — numite orizontale — cu cifre, iar alte rînduri — numite verticale — cu litere. Băieți, voi știți toate literele?

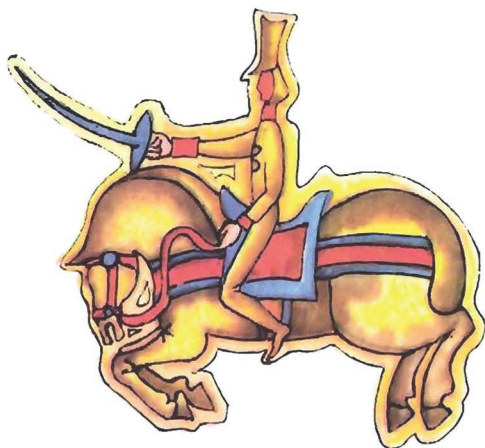
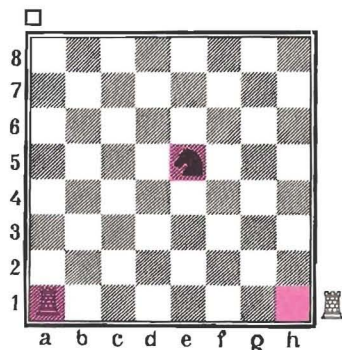
— Sigur că le știm! exclamă Petea. Se simțea jignit că tatăl lui îi pune asemenea întrebări.

— Iarăși sari s-o ieși înaintea celorlalți. Doar că Vanea și Serioja sînt mai mici decît tine. Ei, prieteni, cum stați cu alfabetul? Îl știți?

Băieții dădură din cap că da. Dar după aceea Vanea recunoscă că mai sînt unele litere care îl înspăimîntă. Mai ales acelea care seamănă între ele.

— Ei, nu-i nimic, ai să te obișnuiești.

Tatăl lui Petea le explică apoi că primul rînd, de la pătrățelul negru din sfînga jos și pînă la pătrățelul alb din stînga sus, se notează cu litera **a**, rîndul următor, cu litera **b**, rîndul al treilea, cu litera **c**, rîndul al patrulea, cu litera **d**, rîndul al cincilea, cu litera **e**, rîndul al șaselea, cu litera

f, iar ultimele două rînduri, cu literele **g** și **h**.

Copiii se bosumflară. Gramatica șahului li se părea grea și neinteresantă. Leonid Ivanovici înțelese.

— Ei, ce e? V-ați plictisit? Nu-i chiar așa de complicat cum vi se pare. În schimb, acumă putem numi fiecare cîmp foarte precis. Denumirea fiecărui cîmp se compune dintr-o literă și o cifră. Iată, de exemplu, cîmpul din stînga, de jos. El se

află în rîndul vertical notat cu litera a și pe linia notată cu cifra 1. De aceea, acest cîmp se va numi cîmpul a1. E clar? Deci pe cîmpul a1, la începutul jocului se află un turn alb. Atunci pe ce cîmp se află celălalt turn?

— Pe cîmpul h1, răspunse Petea.

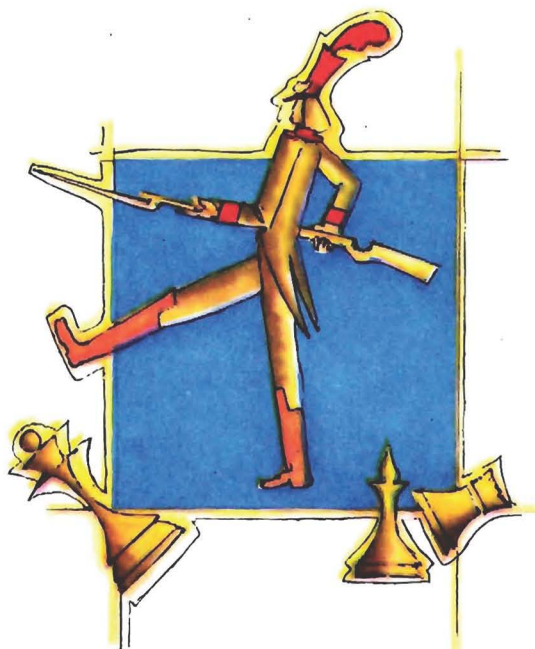
— Așa este. Vedeți, dacă Vanea ar fi știut alfabetul șahului, ar fi

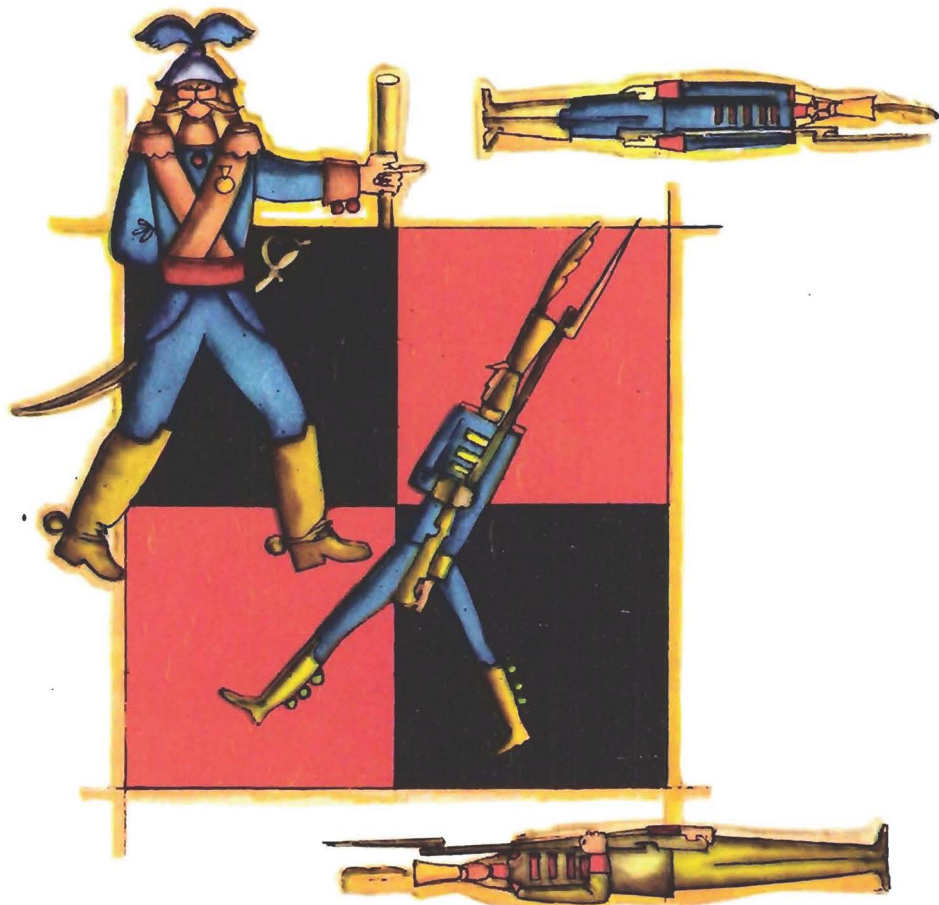
putut să-mi spună foarte ușor unde trebuie să pun calul care căzuse de pe tabla de șah. Calul pe care l-am luat eu era pe cîmpul e5. Ei, după cum văd, ați obosit și, dealtfel, e și tîrziu.

— Dar cînd o să-ncepem să jucăm? întrebă timid Vanea.

— Cît de curînd, băieți, cît de curînd.

Numai înainte

A doua zi de dimineață Vanea nu putea nicidecum să-și aducă aminte cum se numea ultima literă din alfabetul șahului. Era atât de concentrat că uită chiar să mai mestece bucata de măr pe care-o avea în gură. Deodată, însă, își aminti și izbucni bucuros:

— Haș!

Mama se uită la el îngrijorată și-i puse mîna pe frunte. Nu cumva are temperatură? Dar Vanea, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, mușcă voinicește din măr.

— Haș este ultima literă din alfabetul șahului, îi explică el mamei. Nu puteam deloc să-mi aduc aminte.

Mama nu-l mai întrebă nimic, fiindcă Vanea ar fi înîlziat cu siguranță la grădiniță dacă ar fi început să-i explice. La grădiniță, copiii alcătuiau diverse cuvinte din cubulețe. Vanea cu Serioja făceau și ei cuvinte.

Apoi lecțiile de șah se întrerupseră pe neașteptate. Vanea și Serioja aflară că tatăl lui Petea O plecase în delegație. Dar Petea îi liniști pe băieți, care se și întristaseră:

— Și ce dacă tata nu-i aici? Am să v-arăt eu cum merge pionul. Pionul merge foarte simplu.

După ce se săturară de joacă, □ Petea nu puse piesele de șah în cutie, ci le așeză pe tabla de șah în poziția inițială. Și din nou armatele de lemn stăteau aliniate în șiruri drepte și parcă așteptau să li se dea comanda de pornire la luptă. △ Petea luă un pion alb și-l mută înainte, peste două cîmpuri.

— Pionii merg întotdeauna înainte cîte un pătrățel, începu el să explice, încercînd să nu se grozăvească prea tare.

— Păi spui că merge un pătrățel și l-ai mutat cu două, se grăbi Serioja să-l prindă cu ocaua mică pe profesor.

Petea se uită supărat la Serioja, dar se stăpîni:

— Numai o singură dată, cînd pornește pentru prima oară, pionul poate să străbată două cîmpuri. După aceea nu mai poate înainta decît cu cîte un pătrățel. Și tot timpul înainte, numai înainte.

Petea luă același pion și-l mută cu încă un cîmp înainte. Apoi cu încă unul. La fiecare pas pe care îl făcea, pionul trecea de pe un pătrat alb pe unul negru, apoi din nou pe unul alb.

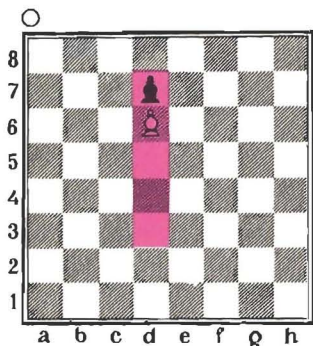
După trei mișcări, pionul alb se lovi de un pion negru care se afla pe locul său. Atunci Petea mătură de pe tablă toate piesele negre, ca să nu-l mai împiedice să arate cum merge pionul.

Pionul merge întotdeauna numai înainte și, dacă se înîlînește cu altă piesă, nu mai poate să înainteze.

— Atunci să ia piesa! îi propuse Serioja.

— Nici vorbă, nu e regulamentar. Pionul poate să ia piese numai în □ diagonală, în ambele părți cîte un cîmp. Petea puse un pion negru în fața pionului alb, în diagonală. Acuma, dacă e rîndul albului să mute, pionul alb poate să ia pionul negru; dacă este rîndul negrului, △ pionul negru poate să ia pionul alb. E clar?

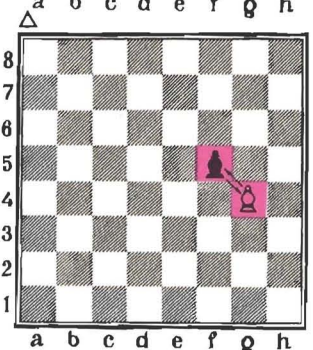
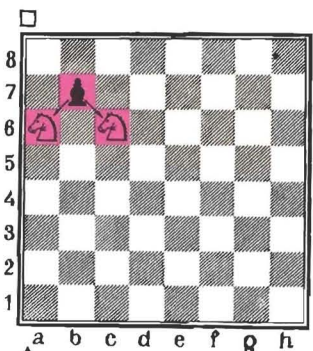
Petea luă pionul negru și puse în locul lui pe cel alb. Apoi îi puse pe amîndoi la loc, cum stătuseră mai înainte. Luă pionul alb și puse în locul lui pionul negru. În felul

acesta era clar că orice pion putea să-l ia pe celălalt, dacă era rîndul lui să mute.

Petea puse din nou în mijlocul tablei de șah pionul alb și în fața lui, în diagonală, în stînga și în dreapta, puse un cal și un pion negru.

■

— Acuma pionul poate să ia și la dreapta, și la stînga. Vanea, tu ce-ai lua? Calul sau pionul?

— Calul..., răspuse Vanea, nu foarte sigur pe el.

— Corect. E mai bine să iei un cal, pentru că e mai puternic decît pionul, îl laudă „profesorul”.

▲ Serioja luă încă un pion negru și-l puse în spatele pionului alb, în diagonală.

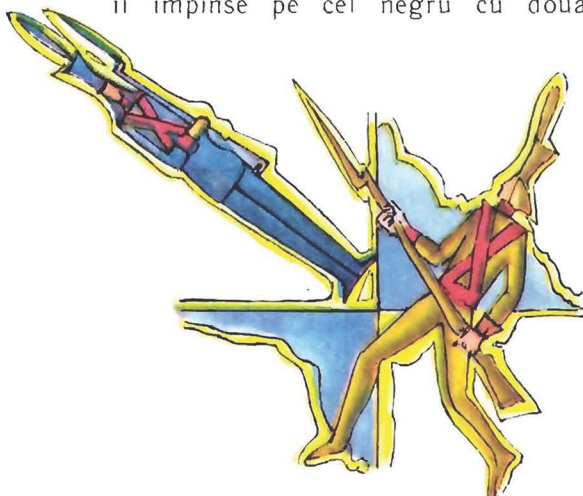
— Acum pionul alb poate să-l ia pe cel negru?

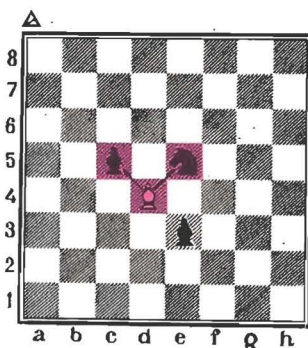
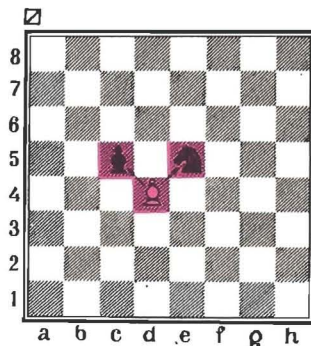
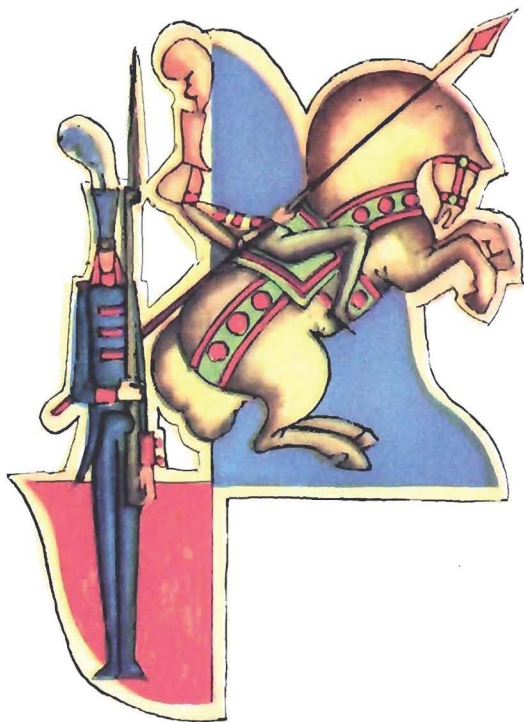
— Nu, pionul poate să meargă și să ia piese numai înainte. Uitați-vă. Și Petea așeză pionul alb pe cîmpul a2, iar pe cel negru, pe cîmpul b7. După părerea voastră, cine-o să cîștige în această situație?

— Cîștigă pionul alb, spuse Vanea, pentru că Petea le arătase întotdeauna cum pionul alb bate pionul negru.

— Hai să ne gîndim puțin, le propuse Petea. Mută pionul alb!

Vanea împinse cu grijă pionul cu un cîmp înainte, iar Petea îl împinse pe cel negru cu două

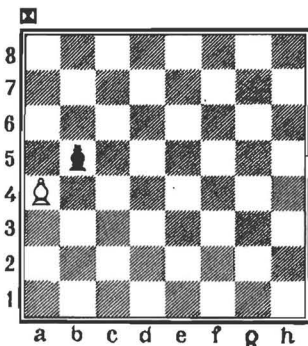
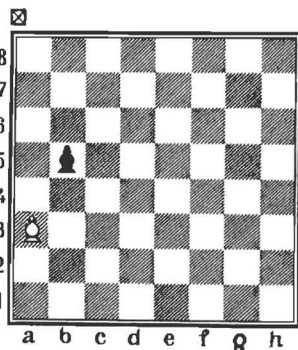
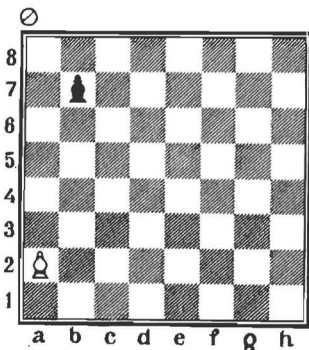

- ☒ cîmpuri înainte. Cînd Vanea mai mulă încă o dată pionul său, acesta se trezi în diagonală față de cel alb, iar Petea îl luă cu pionul lui.

— Hai încă o dată, îl rugă Vanea. Acum știu cum trebuie să mul.

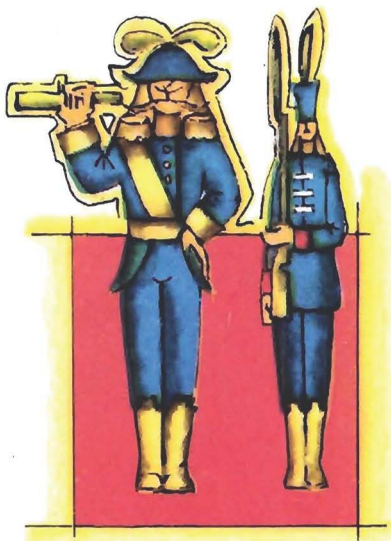
Și mută cu hotărîre pionul peste două cîmpuri. Dar Petea mută pionul numai cu un cîmp mai în față și, din nou, la următoarea mutare, Vanea a fost nevoit să-l lase pionul descoperit. Petea zîmbi: Ai înțeles care e problema?

În această poziție, cel care mută primul pierde. Și, mai știți ceva, copii, continuă Petea, nu v-am spus nimic despre o regulă foarte importantă. Voi credeți că pionul este piesa cea mai slabă și mai neimportantă de pe toată tabla de șah. Dar nu-i așa. Ce-i drept, el e mic și slab, dar asta numai pînă ajunge la capătul tablei. Pentru că atunci cînd ajunge aici, se poate transforma în altă piesă.

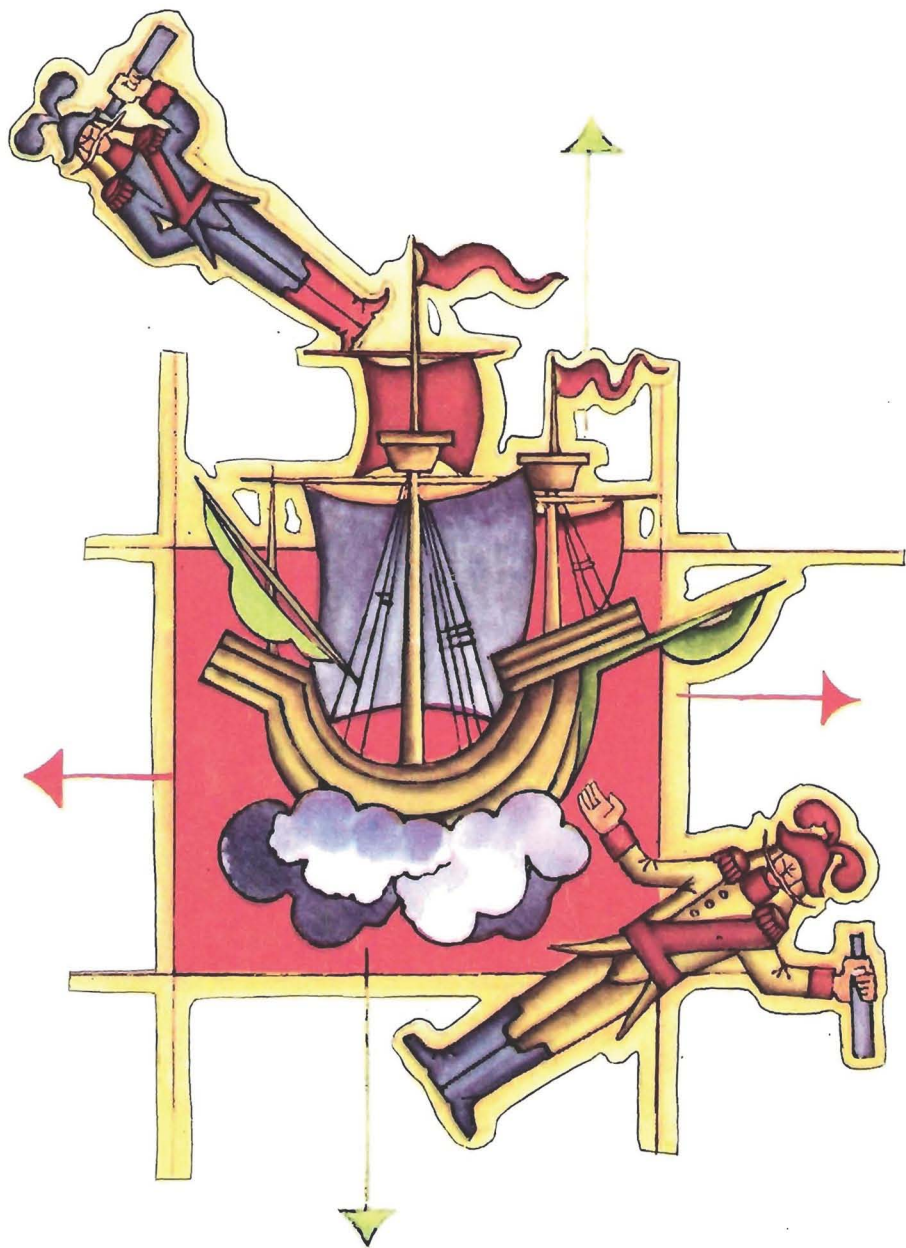
— Cum adică, să se transforme în altă piesă? întrebare într-un glas Vanea și Serioja.

— Foarte simplu: pionul se ia de pe tabla de șah și, în locul lui, se pune orice altă piesă: regina, turnul, calul sau nebunul. Nu se poate pune în locul lui încă un rege, pentru că nici o armată nu poate avea doi regi. Și nici nu se poate lăsa pionul să fie mai departe tot pion, pentru că el nu poate merge înapoi, iar înainte nu mai are unde.

Cine a fost pus în colț?

Vanea înainta anevoie. Un pas, încă unul. Cu cât mergea mai departe, cu atât era și numărul dușmanilor mai mare. Amenințau să-l doboare, să-l facă una cu pământul. Dar el nu dădea înapoi nici măcar un pas. Înainte, numai înainte! Alături de el trecea cavaleria neagră a dușmanului, se înălțau turnuri amenințătoare, pornea la atac infanteria inamică. Unul dintre dușmani ajunse foarte aproape de Vanea, parcă era chiar în diagonală. Dar Vanea făcu un salt iscusit, îl doborî pe dușman și-i luă locul. Și din nou porni înainte, pas cu pas. Vanea se strecură prin vălmășagul bătăliei în spatele dușmanului. Atunci comandantul îi spuse:

— Bravo, Vanea! Ai fost cel mai viteaz și cel mai iute dintre toți luptătorii. Dar de acum înainte nu va mai trebui să mergi pas cu pas, pe jos, numai înainte. Acum poți să devii cavalerist, tanchist sau artilerist. Poți să devii chiar și mare comandant. Alege!

Lui Vanea i se oprise răsuflarea de bucurie și mîndru ce era. Îi plăcea să se simtă curajos și era fericit că-și făcuse bine treaba. Numai că nu știa ce să aleagă, ce să fie. L-ar fi ispitit foarte mult gîndul să fie un călăreț aprig sau un mare comandant. „Dar am să fiu oare în stare?” se gîndi Vanea... și se trezi.

Se trezi și își dădu seama că visase despre șah și că el, Vanea, era pion, un pion mic și îndrăzneț, care a răzbătut pînă la ultimul rînd, dar care nu știa ce vroia să devină.

Seara, Petea veni la Vanea și-i

spuse că tatăl lui îl invită la ei.

— O, s-a-ntors tatăl tău! se bucură Vanea.

— Da, încă de ieri, răspunse Petea. Mergem?

Le deschise chiar Leonid Ivanovici. Apoi îl întrebă:

— Ce, ai venit singur? Hai să convocăm toată echipa. Fugi după Serioja.

Serioja se bucură și el foarte mult că l-au chemat. Cîteva minute mai tîrziu, copiii ședeau la masa pe care se afla tabla de șah.

— Petea ne-a arătat cum merge pionul, spuse Serioja.

Petea lăsă ochii în jos de parcă s-ar fi simțit vinovat.

— Nu le-am explicat ce piesă trebuie să punem în locul lui cînd pionul ajunge la capătul tablei.

— Ce-i de explicat aici? se miră tatăl. Evident, regina!

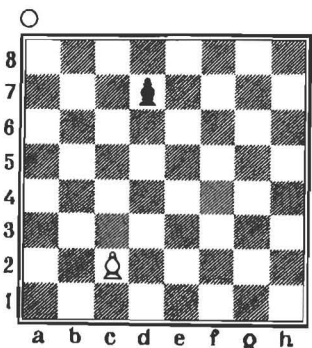
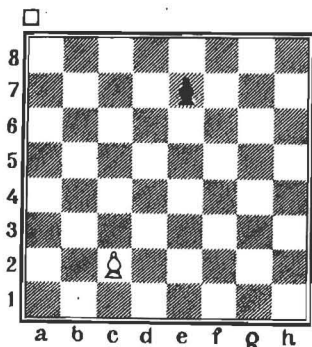
— Da, dar regula spune că se poate pune orice piesă...

— Asta-i adevărat. Dar se-ntîmplă foarte rar să se pună calul, turnul sau nebunul. Trebuie să considerăm că pionul se transformă în regină. După cîte înțeleg, ați și învățat cum merge pionul. Puse un pion alb pe cîmpul c2 și unul negru pe e7. Ei, șahiștilor, care dintre pioni o să se transforme cel mai repede în regină? Ca de obicei, albul începe.

— Pionul alb, socotiră repede Vanea și Serioja.

— Dar acum? Leonid Ivanovici mută pionul negru pe cîmpul d7.

Vanea vru să spună că tot pionul alb, pentru că el pornea mai repede la drum, dar simți că ceva nu era în regulă. Nici Serioja nu se grăbi să răspundă de data aceasta, doar

nu degeaba schimbase Leonid Ivanovici locul pionului.

Vanea se aplecă deasupra tablei. Încercă să-și imagineze cum mergeau cei doi pioni unul în întâmpinarea celuilalt. Iar Serioja se uită la Petea și văzu că acesta îi privea nerăbdător și parcă vroia să-i încurajeze. Ei, hai! Dar Serioja își aminti că Petea le arătase această poziție data trecută și izbucni bucurios:

— Pionul negru o să devină regină!

— De ce? Pionul alb pornește mai devreme...

— Pentru că pionul negru o să ia pionul alb! Să v-arăt?

Vanea pricepu și el despre ce e vorba și răsufă ușurat.

— După cum văd, Petea v-a-nvățat câte ceva. Dar nu le mai grozăvi așa, băiete! Și-acum hai să facem cunoștință cu celelalte piese. Cine ocupă toate colțurile pe tabla noastră?

— Turnurile, turnurile! strigară fericți băieții.

△ Leonid Ivanovici luă turnul negru și-l puse pe tabla goală.

— Turnul merge întotdeauna drept: înainte, înapoi, la dreapta sau la stînga, pe orice distanță. Dacă în drumul turnului se află o altă piesă a adversarului el poate s-o înlătura și să-i ia locul. Dar dacă în drumul turnului se află una din piesele de aceeași culoare, turnul nu poate să treacă peste ea. De pildă, acum, turnul se simte foarte prost în această înghesuială. Uitați-vă și voi. Pionul negru amenință să ia turnul, iar el n-are unde să se ducă, pentru că în toate părțile se află pioni de-ai lui.

— Dar turnul poate să ia chiar el pionul negru, spuse Vanea și se întinse spre tabla de șah ca să arate ce pion poate să ia turnul.

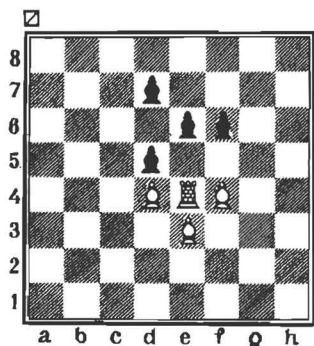
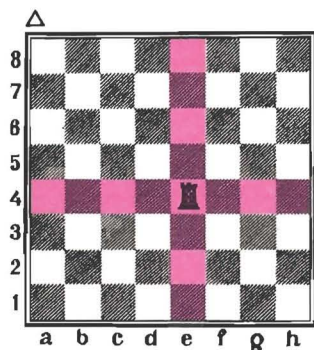
— Ei, ai uitat înțelegerea noastră? Să nu punem mina! Pe ce cîmp se află pionul?

— Pe cîmpul e6, răspunse destul de repede Vanea.

— Dar atunci turnul o să fie doborât de celălalt pion negru, spuse Serioja.

— Și ce dacă? Oricum, numărul de piese rămîne egal!

— Nu, Vanea, nu e bine să schimbi un turn pe un pion, pentru că turnul este mult mai puternic decît pionul. Se consideră că un turn face cît cinci pioni. Da, da, nu vă mirați! Turnul poate să se dep-

laseze pe toată tabla de șah și să provoace adversarului pierderi foarte mari.

— Da, dar pionul poate să devină regină! încercă Vanea să ia apărarea celor mai mici luptători.

— Aceste transformări miraculoase nu se petrec alți de des și, când totuși se fac, treaba asta se întâmplă abia la sfârșitul partidei. Iar la începutul și la mijlocul partidei, pionul este oricum mai slab decât alte piese. În lupta de pe tabla de șah pier foarte mulți pioni. Dar tu, Vanea, nu trebuie să te-ntristezi, că doar nu-i decât un joc.

Tatăl lui Petea începu să mute turnul dintr-un loc în altul, arătându-le cum stăpânește întregul câmp de

luptă. Apoi așază pionii negri pe câmpurile a7, b7 și c7 și puse turnul alb în colț, la h8.

— Ei, cum o să atacați acum pionii?

Serioja propuse să mute turnul la a8, dar Leonid Ivanovici mută pionul cu un câmp și-acum era apărat de alt pion.

Serioja atacă atunci pionul de alături, dar tatăl lui Petea mută iar pionul cu un câmp mai în față și acesta intră sub apărarea pionului vecin de pe c.

Serioja ataca mai departe cu încăpăținare pionii din spate. Mută turnul la c8. Dar atunci și acest pion înainte nu cu un câmp, ci cu două și Serioja înțelese că nu putea să ia pionul, pentru că pionul de la b6 ataca turnul.

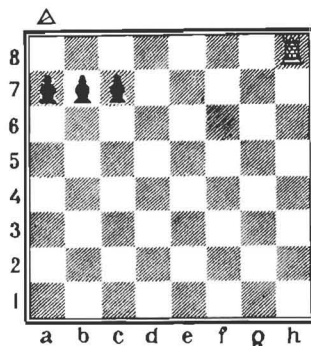

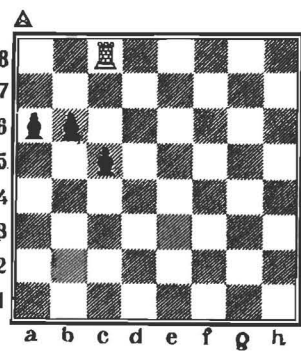
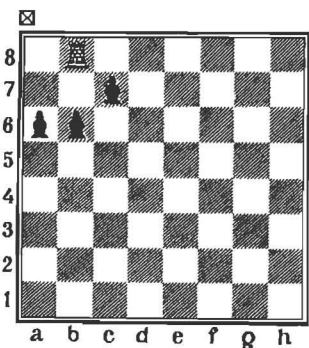
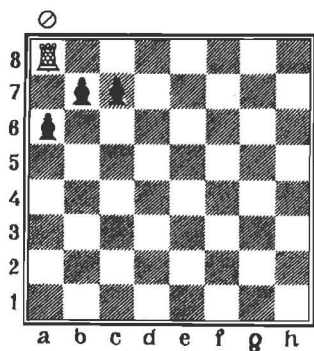
— Dacă o ții tot așa, n-ai să reușești să iei nici un pion. Și asta pentru că nu ataci corect. Atunci când pionii stau în linie, e mai bine să-i ataci dintr-o parte. Uite-așa.

Și Leonid Ivanovici mută turnul la h7.

Acum și Serioja și Vanea înțelegeau foarte bine că, indiferent cum s-ar mișca pionii negri, unul din ei va fi doborât la următoarea mișcare

și după aceea va fi rău și de ceilalți.

— Turnul e o piesă puternică, spuse tatăl lui Petea. Numai că are nevoie de linii larg deschise.

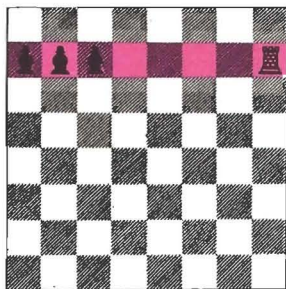
— Cum adică, deschise?

— Linii deschise se numesc liniile pe care nu sînt nici un fel de piese, nici de aceeași culoare, nici ale adversarului. Dar noi deocamdată nu știm totul despre turn. Se spune că la început turnurile erau așezate în centrul tablei, în fața pionilor. Ele se aruncau imediat în luptă, însă nu aveau unde să se miște. Peste tot erau fel de fel de piese, și ale adversarului și ale lor, într-un cuvînt, era înghesuială! Turnurile se mișcau greu în această mulțime și își

încurcau propria armată. Atunci s-a hotărît să fie puse în colț, nu ca pedeapsă, ci ca să aștepte pînă se mai eliberează cîmpul de luptă. Și poate că n-a fost chiar așa, dar un lucru e clar: turnul nu trebuie să se grăbească să se arunce în luptă.

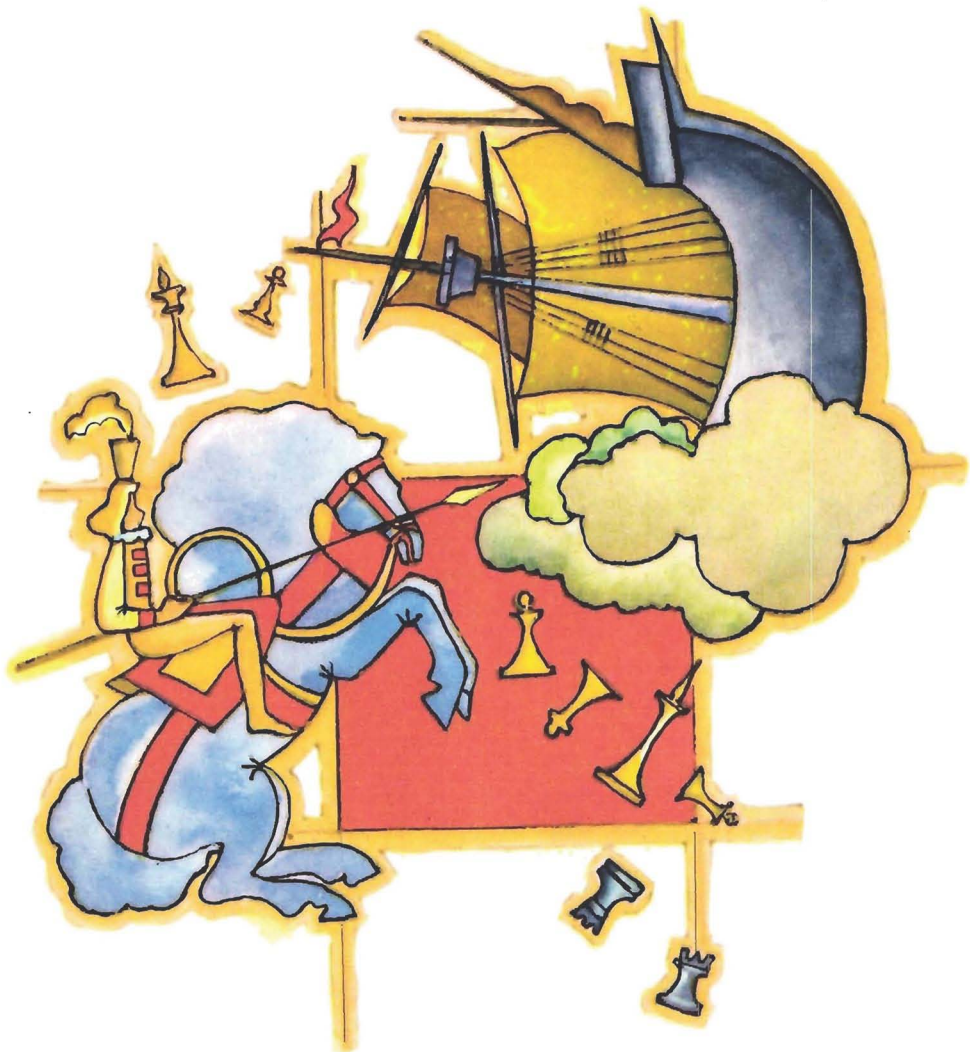
Vanea își imagina cum se mișcă solemn, pe „străzile” pustii ale tablei de șah, turnul, această piesă care merge în linie dreaptă și pe care o poți înțelege ușor. Ea se mișcă întotdeauna numai în linie dreaptă, nu taie nici un colț.

Cînd pleacă de la Petea, Vanea porni spre casă pe un drum la fel de drept ca al turnului.

Caii năvălași

Vanea și Serioja nu mai puteau de nerăbdare să afle ce face calul. Li se părea că e piesa cea mai interesantă. Cu turnul înțeleseseră, era clar cum merge. Dar cu ce puteai să-l compari? Cu un tanc? Cu un tun? Semăna și nu prea. E-o piesă cam ciudată ca formă. În schimb, calul e cu totul altceva. Imediat poți să-ți imaginezi un cavalerist. Calul se cabrează sub el, aleargă, se smucește într-o parte. Iar, dacă e nevoie, se încordează și sare peste obstacole. Dar ce face calul pe tabla de șah? Petea le spusese ceva în curte, că merge în L, dar băieții nu prea înțeleseseră cum vine asta. De aceea așteptau acum cu nerăbdare să le mai povestească nenea Leonid Ivanovici despre șah. Sperau că acum o să vină la rînd calul, pentru că stătea alături de turn. Vanea repeta în gînd, pentru orice eventualitate, **b1**, **g1**, **b8**, **g8**, denumirea cîmpurilor pe care slau caii la începutul partidei. Dar unde-o să sară caii?

Pe masă era tabla desfăcută. Șirul strîns de pioni acoperea piesele din spate.

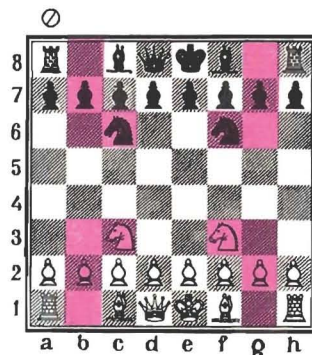
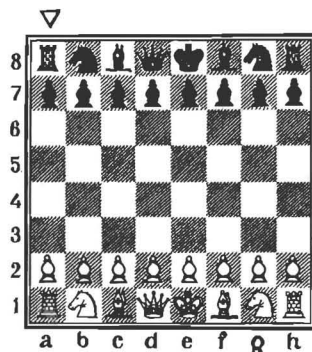
— Nici una din piese nu poate să se miște pînă nu-i eliberează pionii drumul, spunea Leonid Ivanovici. Nici una, în afară de cal. Calul nu bate prea departe, dar, în schimb, e îndemînic și sare ușor. Mișcarea calului e cel mai greu de ținut minte, dar fără aceasta nu puteți juca șah. Priviți cu atenție. Calul merge așa: peste un cîmp drept înainte și pe unul într-o parte. Uite-așa: înainte și într-o parte. În orice direcție înainte sau înapoi. Dacă în fața lui se află altă piesă, calul poate să sară peste ea.

Tatăl lui Petea puse calul care stătea la **b1** pe **c3**, apoi făcu o mutare cu calul negru — îl mută de la **b8** la **c6**. Celălalt cal alb sări de la **g1** la **f3**. Armăsarul negru care stătea în fața lui răspunse cu o săritură asemănătoare, de la **g8** la **f6**.

— Vedeți, pionii stau pe loc, în timp ce caii au și intrat în joc. Mișcarea calului seamănă cu litera L.

— Dar dacă în drumul calului se află o altă piesă, poate s-o ia? întrebare într-un glas Vanea și Serioja.

— Nu, calul bate numai cîmpurile pe care sare. Uitați-vă la tablă. Iată, calul poate lua oricare din figurile acestea. Oricare, la alegere...

Și unde trebuie să punem calul ca să poată să ia pe oricare din pionii negri?

Primul care își dădu seama fu Serioja. Spuse că trebuie să punem calul alb la f5.

— Unde are calul cele mai puține posibilități de mișcare?

— În colț! răspunseră Vanea și Serioja.

— Așa este. Dacă-l punem pe cal la colț, înseamnă să-l pedepsim foarte aspru. Din colț calul nu poate face decît două mișcări și este și foarte ușor de prins și doborît.

— Dar cum să-l prinzi dacă el poate să sară peste piese? întrebă pe neașteptate Petea.

De obicei se străduia să nu pună Δ două turnuri. Poți să prinzi calul

întrebări, fiindcă vroia să se creadă că știe tot.

— Cum așa, nici tu, ca profesor, nu știi? îl întrebă tatăl său, prefăcându-se mirat. Dacă eu îți atac calul, tu ce faci?

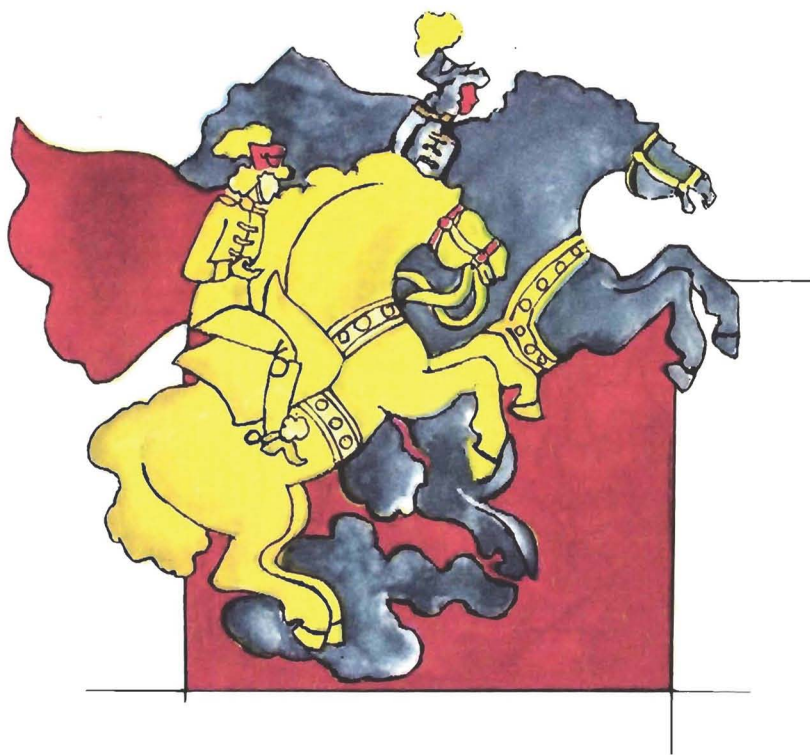
— Îl mut pe alt cîmp.

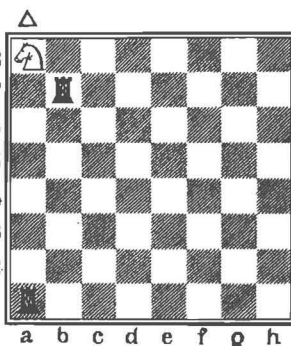
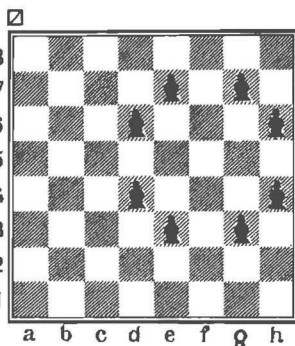
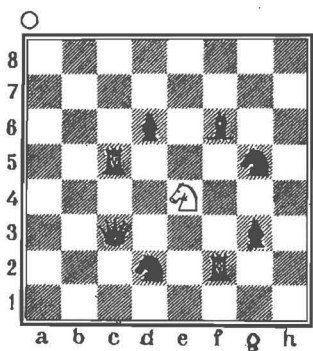
— Dar dacă toate cîmpurile unde poate să sară calul tău sînt în bătaia pieselor adversarului?

Petea strînse din umeri nemulțumit.

— În acest caz, calul e prins. Pentru ca să prinzi calul, trebuie să-l ataci și, în același timp, să-i tai toate căile de retragere. Și lucrul ăsta e cel mai ușor de făcut atunci cînd calul se află în colț.

Iată cum poți să prinzi calul cu

□ cu un turn sau un pion. Ba chiar și numai cu pioni poți să prinzi calul într-un colț!

⊗ — Ce mai cal și ăsta! spuse Serioja dezamăgit. Toți pot să-l prindă! Dar ce, el e cel mai slab?

— Da, în colț calul nu se simte la largul lui. Dar când e-n libertate este foarte puternic și poate să producă multe pagube. Ați văzut doar că, atunci când stă în centru, calul bate opt cîmpuri dintr-o dată. Ia gîndiți-vă că pe toate aceste cîmpuri se află piese ale adversarului! Vă imaginați ce bătălie cumplită? Atacul calului împotriva a două sau mai multe piese se numește *furculiță*.

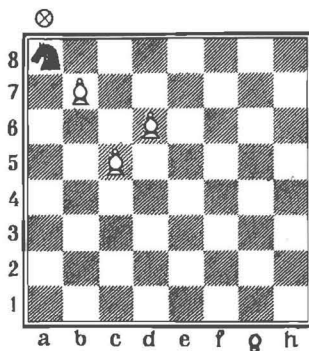
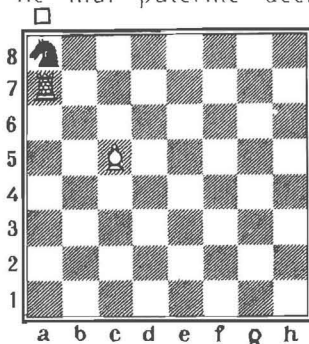
⊗ — Uitați-vă, chiar seamănă c-o furculiță care se îndreaptă în același timp spre ambele turnuri. Negrul va reuși să-și salveze numai un turn, celălalt va rămîne în furculiță și va fi capturat.

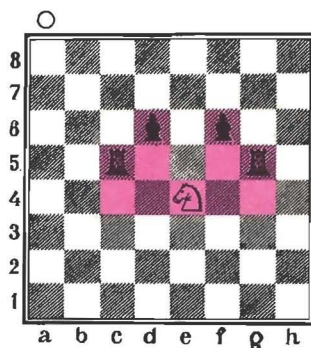
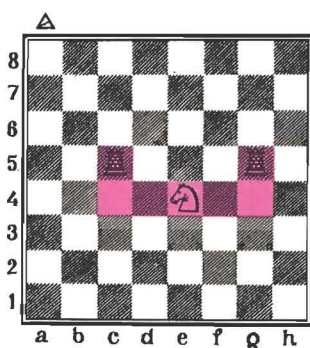
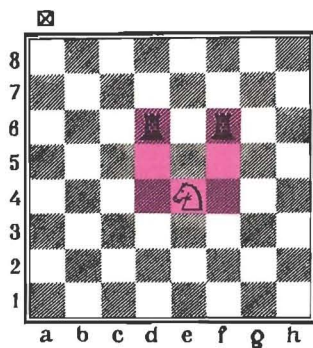
△ — Furculița poate avea și altă formă, mai largă! Aceasta este o furculiță cu doi dinți, dar cine poate să ne-arate o furculiță cu patru dinți?

○ Vanea se gîndi că dacă unim două furculițe cu cîte doi dinți vom obține o furculiță cu patru dinți.

Spuse cu voce tare la ce se gîndea și tatăl lui Petea îl laudă.

— Care-i mai puternic? Calul sau turnul? se interesă Vanea. Acum îi plăcuse tare mult calul aprig, săritorul acesta iscusit, și-ar fi vrut să fie mai puternic decît

turnul cel încăpăținat și neînduplecat, care mergea numai drept.

Dar răspunsul lui Leonid Ivanovici îl necăji pe Vanea:

— Se întâmplă uneori ca turnul să fie mai slab decât calul, dar de cele mai multe ori turnul e mai puternic. Turnul se deplasează foarte repede. Poate să ajungă din două mutări în orice punct. Ia gândiți-vă! De câte mutări are nevoie calul ca să ajungă din colțul a1 în colțul h8?

Băieții începură să socotească de câte ori va trebui calul să facă săritura aceea în formă de L pentru ca să îndeplinească această misiune. Dar era greu de imaginat toate săriturile calului și ei se încurcau. Serioza puse calul alb într-un colț și începu să-l mute pe tabla de șah. În cele din urmă constatară că era nevoie de șase sărituri pentru

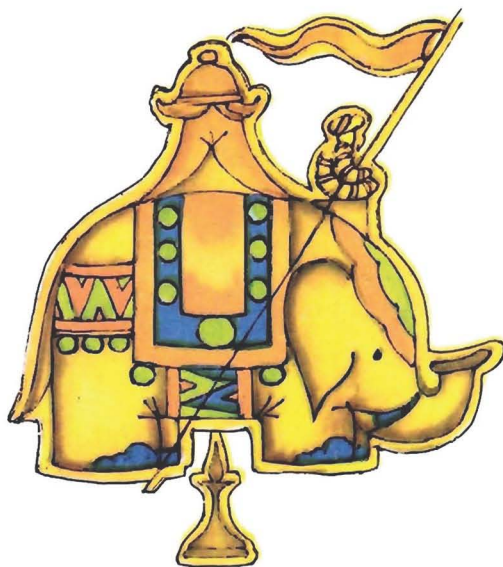
ca piesa să ajungă dintr-un colț în altul.

Era clar, nu putea ajunge din urmă turnul.

Calul îi amintea lui Vanea de caii aceia mici, poneii, cu care se joacă copiii la grădina zoologică. Iar turnul i se părea un fel de camion care se mișcă greoi pe o stradă largă.

După ce se întoarse acasă, Vanea își zise că, totuși, calul era o piesă foarte interesantă. Cine mai poate să sară ca el, cu atîta măiestrie peste propriii soldați, peste șirurile de soldați ale adversarului, cine mai poate să-l înfigă pe dușman cu atîta ușurință în furculiță? Și Vanea începu să sară într-un picior pe parchetul în pătrate, ca o tablă de șah. Toate săriturile lui semănau cu litera L: drept și în unghi, drept și în unghi...

Nebunii nu se întâlnesc niciodată

La șah, nebunii sînt numiți piese ușoare. La fel ca și caii. Despre nebuni le povestise Petea, pentru că tatăl lui plecase din nou. Petea mai spunea că nebunului îi trebuie numai o jumătate din tabla de șah.

Petea le povestise altele lucruri interesante în curte că, Vanea și Serioja se grăbiră să se ducă din nou la el ca să se așeze împreună la masa pe care stătea tabla de șah. Petea le spuse băieților că nebunii merg numai în diagonală. Nebunul care la începutul partidei stă pe cîmpul negru va merge tot timpul partidei numai pe pătrățelele negre și de aceea se numește nebunul negru. În fiecare din cele două armate ale jocului de șah este un nebun de cîmpuri albe și un nebun de cîmpuri negre.

— Și de ce se spune că fiecare nebun are nevoie numai de o jumătate din tabla de șah? întrebă Petea.

Serioja și Vanea se uitară unul la altul și strinseră din umeri.

— Pentru că nebunul merge numai pe pătrățelele de o anumită culoare, așadar pe o jumătate din tabla de șah, iar pe cealaltă jumătate, adică pe pătrățelele de cealaltă culoare, nu poate să meargă, le explică Petea. Ați înțeles?

Explicația lui Petea nu li se păru prea convingătoare celor doi băieți. Tabla de șah nu poate fi tăiată în pătrățele negre și albe, separat, pentru că atunci nu mai rămîne nici un fel de tablă, ci numai diagonale separate. Petea își dădu seama că nu-i un profesor de șah prea bun și încercă să salveze cumva situația.

Mai bine să vă spun cum luptă

nebunii. Unde are nebunul cele mai multe posibilități de mutare?

— În mijloc..., răspunse Serioja primul.

— Da, așa este, în centru. Din ce cîmpuri?

— Din cîmpul **d4** și din cîmpul **e5**, spuse Vanea.

— Ba nu, din cîmpul **e4** și **d5**, protestă Serioja.

Băieții se uitară supărați unul la altul. Fiecare era convins că are dreptate. Petea rîse:

— Amîndoi ați răspuns corect! Din cîmpurile **d4** și **e5** au cele mai multe posibilități de mutare nebunii de negru, iar din cîmpurile **e4** și **d5**, nebunii de alb. la uitați-vă puțin: toate aceste cîmpuri se află pe diagonalele mari. Cîte diagonale mari sînt pe tablă?

— Două! răspunseră într-un glas Vanea și Serioja.

— Da, una albă și una neagră. Pe aceste două diagonale mari nebunii se simt cel mai bine. Aici sînt ca niște tunuri cu bătăie lungă. Trag peste întreg cîmpul de luptă.

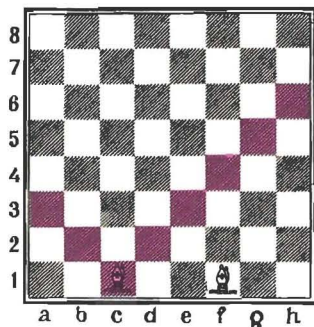
— Ai spus că ne explici de ce se numesc nebunii piese ușoare, îi aminti Vanea.

— Nebunii și caii au fost numiți piese ușoare pentru că sînt mai slabi decît celelalte figuri, decît turnul și regina, care sînt considerate piese grele. Și poate și pentru faptul că nebunii și caii intră în luptă mai repede.

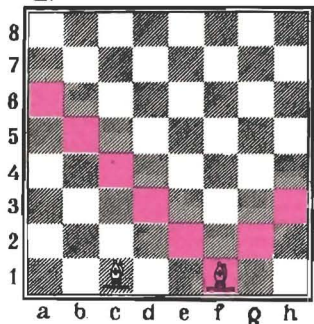
— Dar de ce e nebunul mai slab decît turnul? se interesă Serioja.

— Turnul se poate plimba pe întreaga tablă de șah! Iar nebunul..., zîmbi Petea, doar vedeți și voi: nebunul nu poate să meargă decît pe o jumătate din tabla de șah.

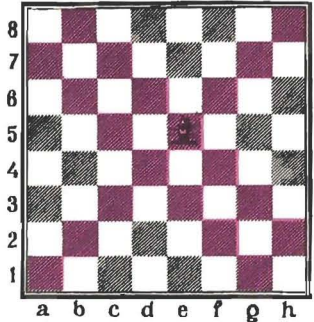
□

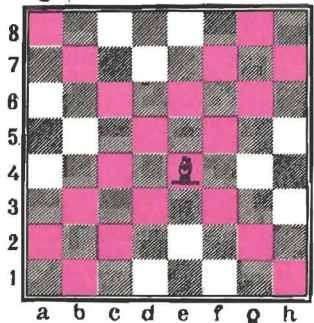
△

○

○

Pe cîmpurile de altă culoare nu poate să meargă și aduce mai puțin folos decît turnul.

— Și îl mai cheamă și nebun..., mormăi Serioja nemulțumit.

— Se poate întîmpla, însă, ca turnul să nu mai aibă unde să se mute, iar nebunul să poată merge în diagonală?

— Se poate. În acest caz, nebunul este mai puternic decît turnul. Dar de cele mai multe ori turnul este mai puternic decît nebunul, adăugă Petea autoritar, încercînd să-l imite pe tatăl său. De aceea nu este avantajos să schimbi turnul pe un nebun.

— Dar nebunul pe cal?

— Nebunul pe cal se poate. Nebunul și calul sînt egali ca putere.

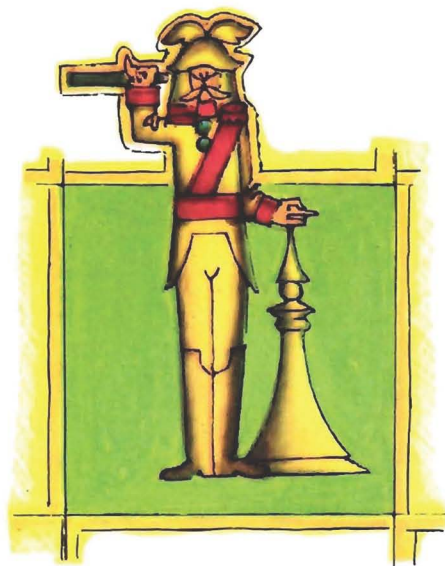
Petea căzu pe gînduri. Se străduia să-și amintească ce-i mai spusese tatăl lui despre nebun, dar nu reușea.

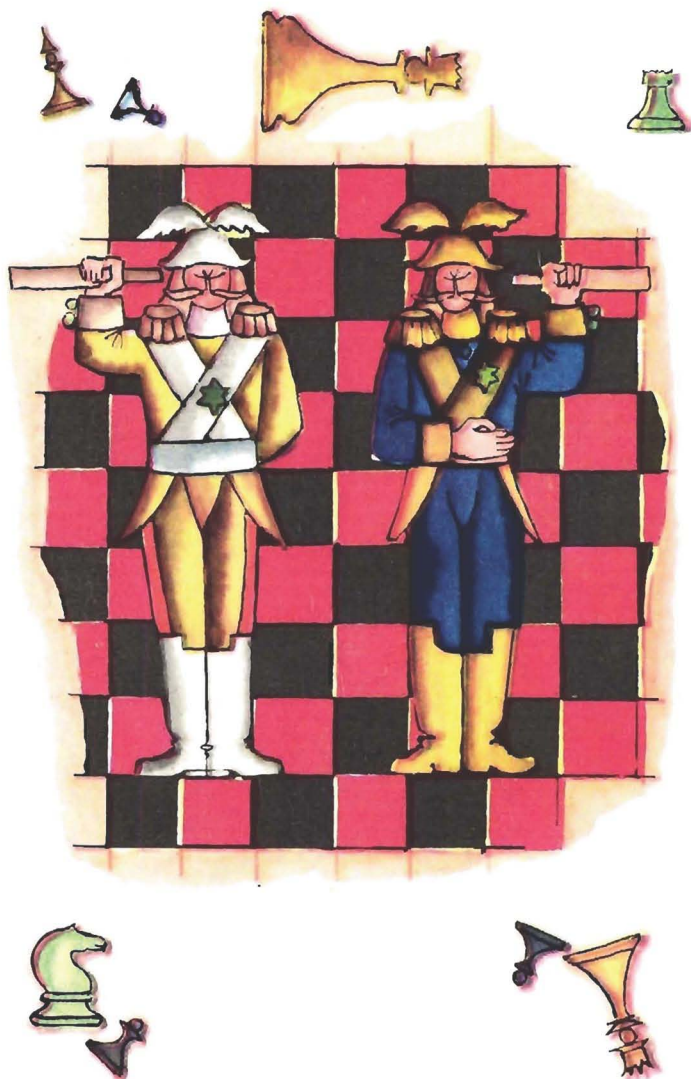
— Hai să vă spun despre regină. O, asta-i o piesă foarte puternică! Sau mai bine să-l las pe tata să vă vorbească despre regină, zise Petea nefiind foarte sigur de puterile sale.

Vanea și Serioja fură și ei de părere că despre o piesă atît de puternică era mai bine să le vorbească Leonid Ivanovici și nu mai insistară.

După masa de seară, Vanea se gîndi multă vreme că poate nebunii se plictisesc să meargă tot timpul numai pe cîmpurile de o singură culoare și să nu se întîlnească niciodată.

Piesa cea mai puternică

— Ei, prieteni, zise tatăl lui Petea, cînd se strinseră cu toții din nou în jurul mesei pe care era desfăcut șahul, ce v-a povestit „profesorul” Petea despre nebuni? Petea se uită rugător la Vanea și la Serioja, de parcă vroia să le spună: „Hai! De ce tăceți? Răspundeți!”

Serioja zise că Petea le-a explicat foarte clar despre nebuni, dar numai foarte puțin. Vanea dădu din cap în semn că e de acord cu ce spusese prietenul lui.

— Parcă poți să mai povestești ceva despre ei? zise Petea emoționat. Merg pe diagonalele lor și gata.

— Ei, nu-i chiar așa de simplu cum ți se pare ție, observă tatăl. Le-ai explicat băieților cum luptă nebunii?

Vanea și Serioja își dădură seama că Petea nu le spusese nimic despre felul în care luptă nebunii.

— Nebunii merg și luptă pe diagonalele lor, spuse Leonid Ivanovici. Cu cît e mai lungă diagonala, cu atît nebunul e mai periculos. Ca și celelalte piese, nebunul ocupă locul piesei capturate de el. Dar cum putem scăpa de un nebun?

— Trebuie să plecăm de pe diagonală, se grăbi Serioja să răspundă.

— Da, așa este, dar lucrul ăsta nu e întotdeauna ușor de făcut. La uitați-vă: nebunul amenință turnul de pe cîmpul d5, iar dacă îl pleacă de-aici, alt turn negru o să fie luat. Acum, hai să jucăm cu nebunul împotriva pionilor.

△ Leonid Ivanovici așază piesele.

— Cum e cel mai bine să atace nebunul pionii?

— De pe cîmpul b1, propuse Vanea.

Ca răspuns, tatăl lui Petea mută pionul la e3. Vanea puse nebunul la d3, ca să împiedice pionul să meargă mai departe. Dar Leonid Ivanovici mută celălalt pion la f3. Acum era clar că Vanea nu mai putea să împiedice pionul e să ajungă pînă la capătul tablei de șah.

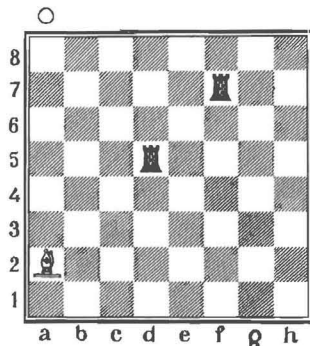
— Așadar, vezi c-ai pierdut, dar ai fi putut să cîștigi.

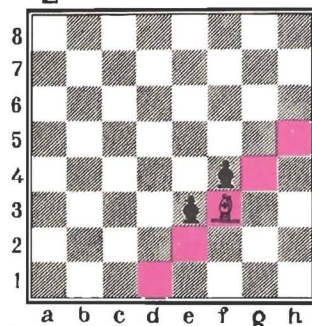
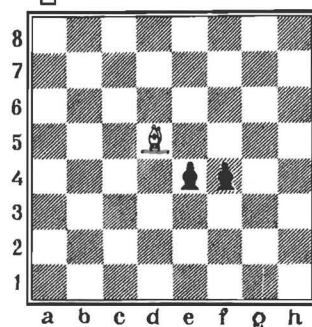
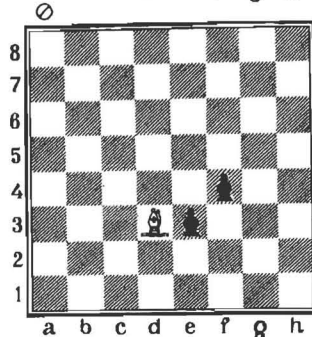
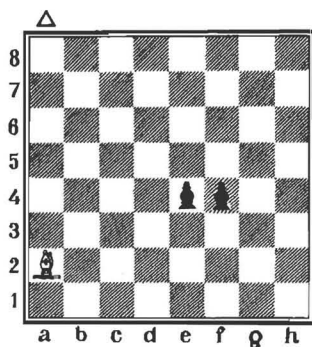
□ Tatăl lui Petea îi arată apoi că trebuia să atace nu de la b1, ci de la d5, din spate. Dacă pionul lor ar fi înaintat la e3, nebunul ar fi trecut pe cîmpul f3 și pionii negri ar fi fost opriți și capturați unul după altul. Iar dacă negrul ar fi încercat să străbată pînă la capătul tablei de șah cu pionul f, nebunul ar fi luat un pion, iar pe celălalt ar fi reușit să-l oprească.

— Vedeți, spuse Leonid Ivanovici, cu nebunul trebuie să știi cum să lupti. Acum a venit și timpul să vă fac cunoștință cu cea mai puternică piesă de pe tabla de șah, regina.

— Eu credeam că regele e cel mai puternic, zise Vanea.

— Regele e cel mai important, dar nu e foarte puternic. Cea mai puternică piesă, mai puternică decît toate, este regina. Ea învinge orice altă piesă, ba chiar și două sau

trei piese luate la un loc. De ce? Pentru că regina poate să meargă și ca turnul, și ca nebunul: în linie dreaptă și în diagonală. Vă dați seama cât de multe cimpuri îi sînt accesibile în același timp?

⊗ Leonid Ivanovici luă toate piesele de pe tabla de șah și puse regina albă la e4. Pornind de la acest cîmp, fiecare copil desenă în gînd diverse drumuri, în sus, în jos, la stînga, la dreapta, în diagonală, pe pătrățelele albe.

— Iată, băieți, ați văzut că regina poate să meargă ca turnul și nebunul la un loc. Ea poate să atace turnul în diagonală și nebunul în linie dreaptă. În acest caz regina însăși nu este în primejdie.

— Tată, spune-ne cu cîte alte piese este egală regina, îl rugă Petea.

— O, regina e o piesă foarte prețioasă! S-ar putea spune că e egală cu două turnuri. După părerea voastră, pe cîte figuri ușoare se poate schimba regina?

— Probabil că pe trei... propuse Vanea foarte timid.

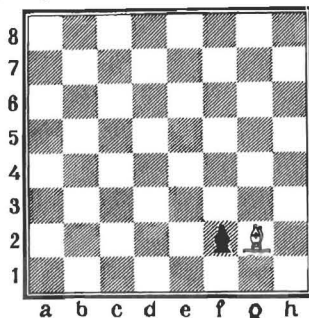
⊙ — Da, cam așa este: trei piese ușoare fac cît regina, ca putere. Dar numai dacă sînt bine apărute. Dar dacă nebunii și caii sînt împrăștiați pe toată tabla de șah, fiecare din aceste piese poate deveni o pradă ușoară pentru regină. Iată, de exemplu, în această poziție. Regina albă se pune la e4 și alacă în același timp toate piesele negre. Și cum negrul nu poate să le scoată pe toate dintr-o singură mutare din bătaia ei, una dintre piese va fi capturată. Dar aici, cum trebuie să mute regina albă ca să ia una din piesele negre?

△ Vanea mută repede regina. Dar tatăl lui Petea îi atrase atenția că nu trebuie să atingă piesele cu mîna și puse regina la locul ei de dinainte. Vanea roși și spuse cu vocea tremurînd că regina trebuie mutată la d8.

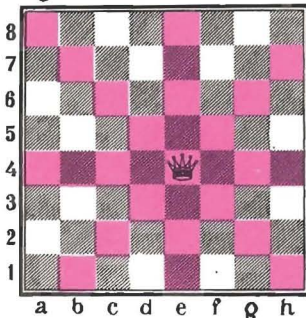
⊠ — Dar în această poziție cum poate să ia o piesă?

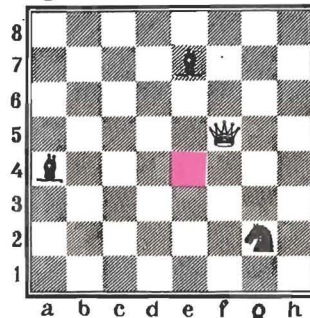
▽

⊗

⊗

— Trebuie s-o mutăm la d5!
se grăbi Serioja să răspundă,
pentru că se temea ca nu cumva
Vanea să i-o ia din nou înainte.

Leonid Ivanovici nu spuse nimic
și se uită la Vanea.

— Dar dacă punem regina la
g5? propuse Vanea.

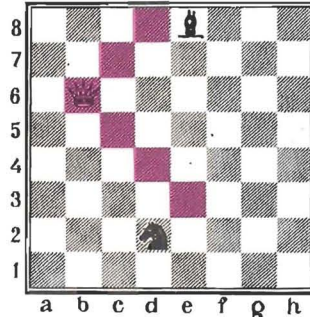
— Asta-i altceva. Te-ai cam
grăbit, Serioja. De la d5 regina
atacă într-adevăr ambele
piese negre, dar acolo e atacată și ea de nebun.
Și întrucât acum urmează la mutare negrul,
regina albă poate fi luată. Vă mai amintiți
cum v-am explicat că turnurile și pionii,
sau chiar numai pionii singuri, pot să
prindă calul la colț? Regina se descurcă
foarte bine singură în această misiune.
Pe ce cîmp trebuie să punem regina, pentru
a lua calul din colțul a8?

⊗

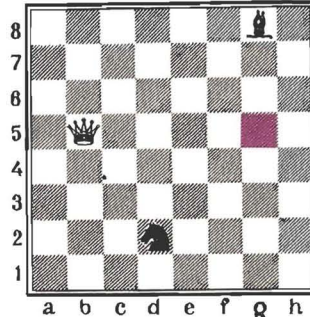
— La b7, spuse Serioja.

— Se poate și la c6, adăugă
Vanea, după ce se gîndi puțin.

Δ

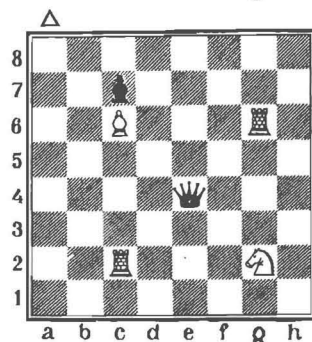
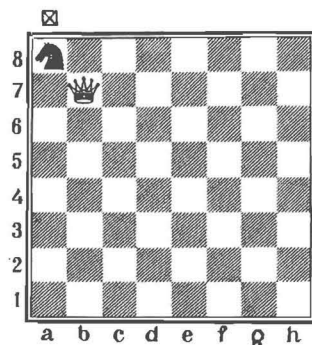
⊗

— Se poate și la a7 și la b8! spuse repede Serioja.

— Așa este. Dar regina poate să prindă calul nu numai în colț, ci și în oricare alt câmp de pe linia laterală. Iată, de exemplu, aici. Și puse calul pe câmpul e8. Cum trebuie să mutăm acum regina?

Serioja se grăbi din nou să răspundă că regina trebuie mutată la d7. Leonid Ivanovici îi arată că, în acest caz, calul poate să fugă la f6. Atunci Vanea își dădu seama care era răspunsul corect: regina trebuia mutată la e7. Lui Vanea aproape că i se tăie respirația când văzu cu câtă ușurință poate să prindă regina calul, care știe să sară atât de bine. Leonid Ivanovici puse calul la h3, iar Serioja propuse să pună regina la g3. Iar când calul sări la a4, băieții n-au mai încercat să se contrazică unul pe altul. Tuturor le era clar că regina trebuie pusă alături de cal. Dar nu în diagonală, ci drept. După aceea, Serioja întrebă dacă regina poate să apace două turnuri dintr-o dată și să ia unul. Copiii înțeleseseră că, în câmp deschis, când tabla de șah este goală, regina nu poate amenința două turnuri, pentru că acestea se așază imediat unul în spatele celuilalt și se apără unul pe altul. Dar dacă piesele adverse sau de aceeași culoare le împiedică să se unească, să vină într-ajutor unul altuia, atunci, sub loviturile reginei, unul din turnuri poate fi doboret. Copiii înțeleseseră că la începutul partidei regina nu trebuie să iasă în față, pentru că o pîndesc fel de fel de primejdii din toate părțile — fiindcă toți doresc să doboare în primul rînd cea mai puter-

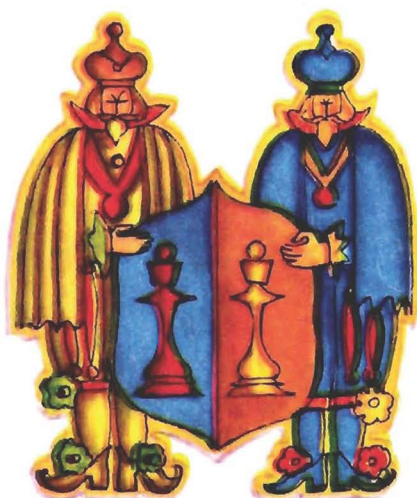

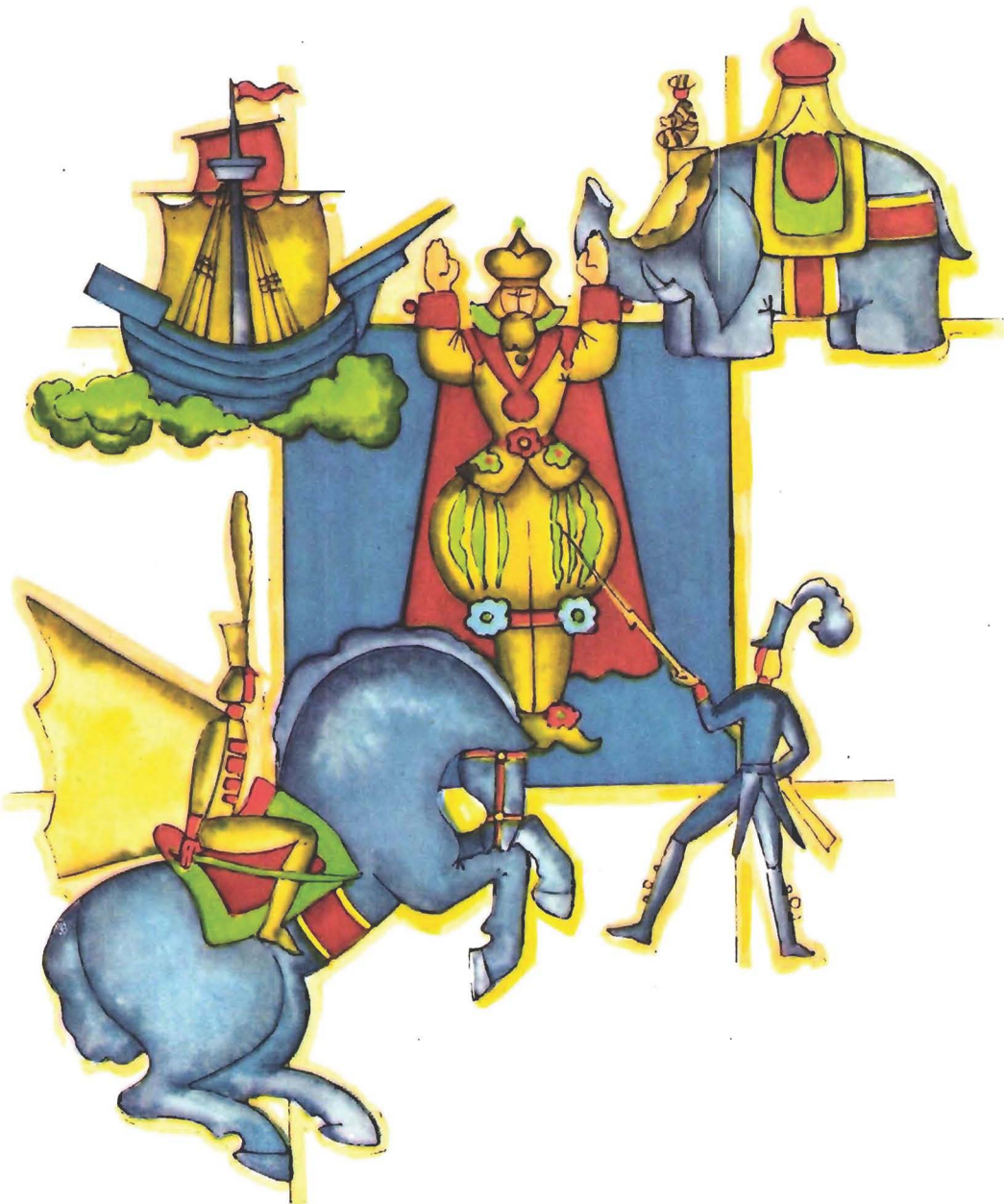
nică piesă a adversarului. În schimb, atunci când lupta e în toi, regina poate să bage spaima-n toți!

Acuma înțelese și Vanea de ce atunci când un pion ajunge la capătul tablei este transformat, de regulă, în regină. Cu un asemenea uriaș te descurci ușor la necaz!

Iar dacă s-ar fi întimplat să mai viseze încă o dată o partidă de șah, Vanea nu și-ar mai fi bătut capul să se hotărască în ce piesă să transforme pionul ajuns la capăt. Desigur, pionul ar fi devenit îndată regină, cea mai puternică piesă de pe tabla de șah. Numai un singur lucru nu reușea Vanea să înțeleagă: de ce spusese Leonid Ivanovici că piesa cea mai importantă e regele, din moment ce e mai slab decât regina?

Ferește, Înălțimea Ta!

Astăzi Petea n-a ieșit în curte să se joace. Vanea și Serioja se duseră la el acasă. Cum au sunat, ușa s-a deschis și, uimiți, copiii au dat cu ochii de rege! Avea pe cap o coroană zimțuită, iar în mână ținea semnul puterii regale, sceptrul! Ce-i drept, sceptrul lui semăna cu o umbrelă strânsă, iar coroana era decupată din hirtie. Cu toate acestea, era un rege adevărat, de la șah. Că era regele de la șah, copiii înțeleseseră imediat, pentru că, în loc de armură, regele purta pe piept un carton pe care era desenată tabla de șah în pătrățele.

— Bine-ați venit în împărăția șahului! zise regele cu glasul lui Petea.

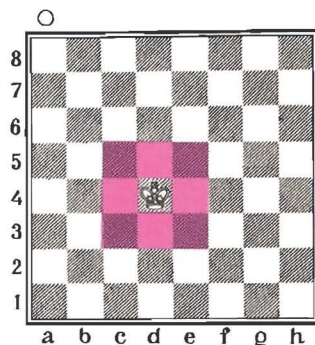
— Iar eu am să fiu regina! exclamă Serioja și, apucând bățul de schi care stătea pe sală, luă o mutră înfricoșătoare.

Dar în acest moment din camera ieși Leonid Ivanovici și spuse că pentru astăzi le e de ajuns regele, fiindcă, altfel, cine știe ce năzbitii ar mai fi făcut copiii cu „armele” lor. După aceea, întorcându-se spre rege, adăugă:

— Iar tu, înălțimea Ta, stai liniștit și nu mai agita umbrela, pentru că regele de la jocul de șah nu se amestecă în iureșul luptei. El e o ființă timidă, iubește liniștea și pacea și numai la sfârșitul bătăliei mai arată câteodată de ce e în stare.

Regele se așezase într-un colț al divanului și acum se cam plictisea. Vanea și Serioja se așezară lângă tatăl lui Petea. În sfârșit, șahul era și el deschis pe masă.

— Vă mai amintiți cum merge regina, copii? Drept și în diagonală, în

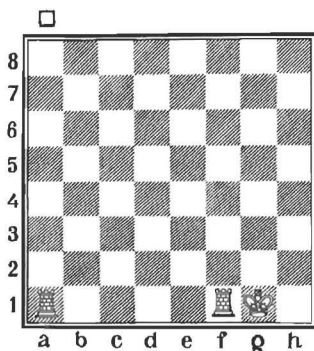
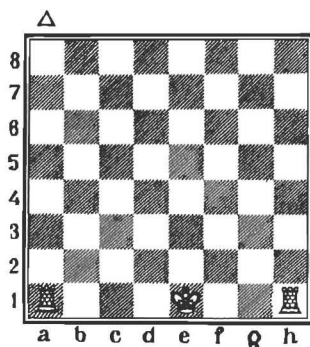
toate direcțiile. Și regele merge înainte și în diagonală, în toate direcțiile, dar numai cu câte o pătrăciță. În ceea ce privește viteza de deplasare, regele nu merge mai repede decât un pion. Cîl despre celelalte piese, nici vorbă să le ajungă din urmă. Regele se salvează cel mai adesea fugind și nu-i urmărește pe dușmani. Cu toate acestea, el e piesa cea mai importantă la șah, pentru că, fără rege, nu se poate juca. Războiul de pe tabla de șah are drept scop să-l pună pe regele advers într-o situație fără ieșire. Asta este victoria! În momentul acela poți să ai oricît de multe piese în plus, dacă regele nu reușește să fugă, partida e pierdută. Iată de ce e regele cea mai importantă piesă la șah.

Vanea și Serioja amuțiră, impresionați de poziția specială a acestei piese fricoase și stingace. Iar regele, care se plictisea pe divan, se sculă în picioare și declară solemn:

— Regele e mai important decât toți. Iată!

Dar regelui i se făcuse probabil cald și începu să dea jos de pe el toate însemnele regale.

— Nu-i ușor să fii rege, nu-i așa? îl întreabă tatăl. Ce-i drept, regele de șah nu-i de invidiat. Tot timpul

trebuie să stea și să aștepte nenorocirile — nu cumva să-l atace piesele adversarului. Și pentru ca regelui acestuia leneș să-i fie mai ușor să se ferească de primejdii, la șah s-a stabilit următoarea regulă: o singură dată în fiecare partidă se poate face *rocada*. Iată încă un cuvânt mai greu din vocabularul șahului: ro-ca-da. Uite cum se face.

△ Leonid Ivanovici luă de pe tablă toate piesele și lăsă pe loc numai regele alb cu turnurile albe. Mulă apoi unul din turnuri imediat lângă rege și pe urmă trecu cu regele □ peste el. În felul acesta regele

ajunse de partea cealaltă a turnului, pe cîmpul alăturat, aproape de capătul tablei.

— Atît mișcarea turnului, cît și a regelui sînt considerate o singură mutare. Rocada se poate face numai în cazul în care nici turnul și nici regele n-au fost încă mutați și dacă regele nu este atacat de vreo piesă adversă nici în momentul efectuării rocadei, nici după aceea.

— Dar în ce parte poate fi făcută ro..., Vanea se poticni în cuvîntul nou, greu de pronunțat... rocada?

▽ — Da, am uitat să vă spun, copii. Rocada se poate face și la dreapta, și la stînga. Rocada făcută spre partea reginei se numește rocada mare. Vedeți doar și voi că această rocadă este mai mare. Rocada făcută spre partea regelui se numește rocada mică. E clar?

— E clar, răspunse Serioja. Dar care este mai bună, cea mare sau cea mică?

— Ce anume cea mare sau cea mică? întrebă tatăl lui Petea, prefăcîndu-se că nu înțelege despre ce e vorba.

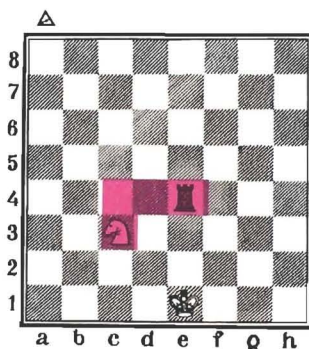
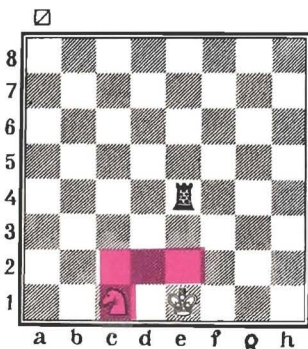
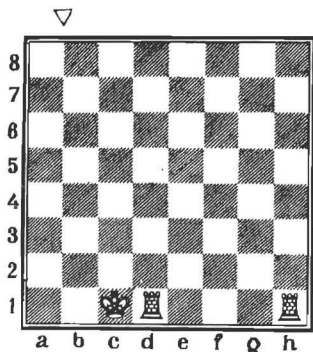
Trebuia să-l facă și pe Serioja să pronunțe acest cuvînt mai greu.

— Care rocadă e mai bună, cea mare sau cea mică?

— Asta depinde. E mai bine să faci rocada spre partea în care șirul de pioni e mai bine păstrat, unde regele va fi mai bine lîrit de primejdii.

— Dar cum poate fi învins regele? întrebă Vanea.

— Regele n-are dreptul să se expună loviturilor. De aceea, mai înainte, atunci cînd era atacat regele, adversarul spunea cu voce tare: „Șah!”, ceea ce însemna:

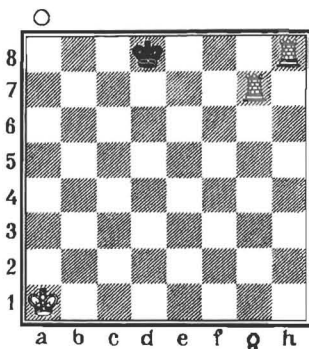
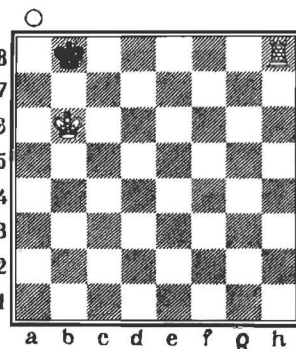
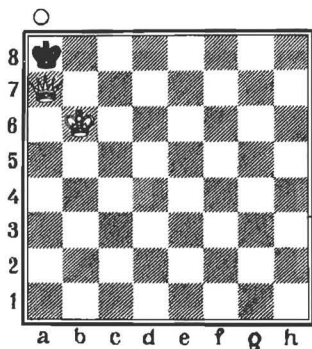

„Rege, ferește-te!” În limba persană, *șah* înseamnă rege, împărat. Acum nu mai este obligatoriu, după regulă, să spui „șah!”, dar atacul unei piese asupra regelui continuă să se numească șah. În această situație, regele e obligat fie să fugă, fie să fie acoperit de o altă piesă. Iată, de exemplu: turnul negru a declarat șah regelui alb, dar, prin mutarea calului de la c1 la e2, regele poate fi acoperit. Mai există și o altă modalitate de a scăpa din șah: să iei piesa care atacă. Uite! Dacă în această poziție calul alb ar sta la c3, ar putea să ia turnul negru și să-și salveze regele. Poziția în care regele

se află în bătaia altei piese și nu poate nici să fugă, nici să fie acoperit de altă piesă, nici s-o ia, se numește *mat*. Odată cu înfrângerea regelui se încheie și partida. Atacul și doborârea regelui se numesc *șah* și *mat*. Sînt foarte multe poziții în care se poate declara mat regelui. Iată, pentru început, cîteva dintre ele.

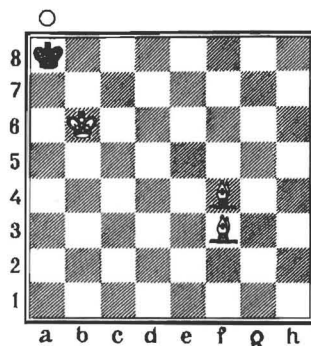
Leonid Ivanovici începu să arate mai multe poziții în care regele nu mai are unde să se ascundă.

Vanea era foarte mulțumit! Tot ce aflase acum despre această piesă dobîndea o semnificație specială. Mat la rege! Mat la rege! Ei, ferește, înălțimea Ta!

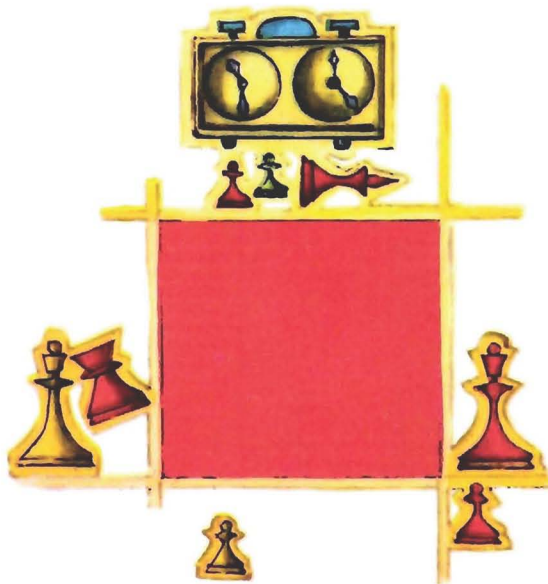

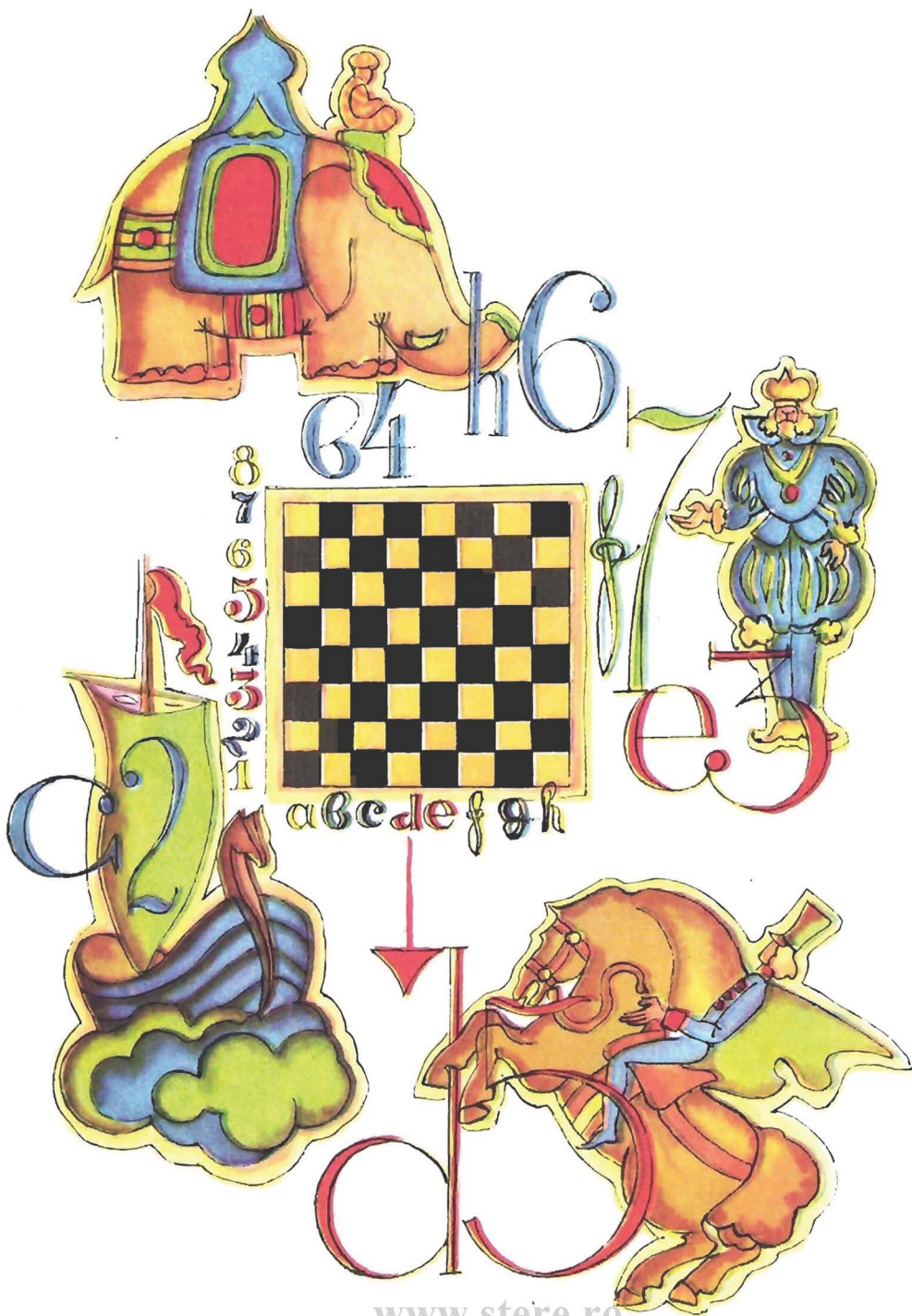
Ajuns acasă, Vanea se gîndi mult timp la diferitele poziții de mat pe care i le arătase tatăl lui Petea și-ar fi vrut tare mult să inventeze și el astfel de poziții, să dea și el lovituri zdrobitoare regelui dușman. În timp ce adormea, Vanea șoptea încet:

— Șah și mat, șah și mat, ferește, Înălțimea Ta.

Piesa atinsă trebuie mutată

La grădiniță, Vanea și Serioja s-au înțeles să joace seara o partidă de șah de-adevăratelea. Acuma știu toate regulile, e timpul să pornească războiul pieselor de lemn! Interesant! Oare cine-o să facă mat pe cine?

Vanea abia avu timp să termine de mîncat că se și auzi sunetul lung și nerăbdător al soneriei pe care apăsa Serioja. Se grăbea teribil și se ștergea cît putea mai repede pe picioare, de parcă se pregătea să intre în horă.

Văzîndu-l pe prietenul său, Vanea, la rîndul lui, începu și el să se grăbească. Piese le lura așezate în cîteva clipe și bătălia începu. Pionii mergeau înainte, caii săreau, nebunii ieșeau pe diagonale. Serioja făcu chiar și rocada. Dar Vanea nu mai izbuti. Era atît de preocupat să ia pionii adversarului că nu observă cum Serioja îi luă un turn, apoi și regina. În curînd, piesele lui Serioja înconjură regele lui Vanea.

— Șah! strigă emoționat Serioja. Din nou șah! Ferește, rege! Nu, aici nu se poate, aici bate turnul meu! Nici aici nu se poate, aici bate calul!

Vanea ținea regele negru în mînă și nu știa unde să-l pună. Toate cîmpurile din jurul lui erau în bătaia altor piese. Serioja triumfa.

— Mat, mat! Ai pierdut! Hai să mai jucăm o partidă.

La următoarea partidă Vanea se strădui să fie mai atent. Înainte de a muta piesele, se uita în toate părțile să vadă dacă nu e amenințat de ceva. Cînd se pregătea să schimbe piesele cu Serioja, încerca să-și amintească ce piesă e mai puternică, mai prețioasă și abia

după aceea hotăra dacă e convenabil sau nu să facă schimbul. Dar, după prima victorie, Serioja începu să joace prea repede și prea încrezător în sine. Abia aștepta să poată da din nou mat regelui lui Vanea. Vanea nu-i spunea prietenului său că „graba strică treaba”, însă piesele lui Serioja cădeau una după alta și dispăreau de pe labla de șah.

Veni acum și rîndul lui Vanea să-l fugărească pe regele dușman. Îl alacă din toate părțile, îi dădu șah după șah. Dar regele lui Serioja se dovedi a fi foarte sprinten, iar Vanea nu reușea deloc să-l atragă într-o cursă. Avea acum impresia că pînă și piesele proprii îl deranjează în răfuiala cu regele adversarului. Abia cînd Vanea începu să-l înghesuie pe regele lui Serioja spre marginea tablei de șah, tăindu-i calea spre cîmpurile din centru, înțelese că Serioja nu va mai reuși să-l salveze. Într-adevăr, urmară alte cîteva mutări și regele fu mat.

Acuma băieții se întâlneau în fiecare seară, fie la Vanea, fie la Serioja, ca să joace șah. Cîștigau de obicei pe rînd, cînd unul cînd altul, așa că nu se supărau. Uneori se mai certau pentru că unul din ei făcea o mutare, apoi se răzgîndea, pune piesa la loc și muta alta. Ba se mai întîmpla ca nici această a doua mutare să nu-i placă și, din nou, hai s-o punem la loc. Cînd Vanea, cînd Serioja reluau partida dintr-un anumit punct și jocul se încurca așa de rău că trebuiau să renunțe. Dar nu se supărau prea tare unul pe altul, pentru că, dacă ar fi stat supărați,

n-ar mai fi avut cu cine să joace, or ei doreau foarte mult să nu întrerupă șahul.

Vanea se obișnuia să joace cu Serioja și Serioja cu Vanea și li se părea că joacă bine. Odată însă veni la ei Petea și se așeză și el în fața tablei. La început îl învinse pe Vanea, apoi și pe Serioja. Apoi din nou pe Vanea și din nou pe Serioja. Și nici unul din cei doi prieteni nu reuși să facă nici un mat. Petea văzu că băieții s-au întristat și încercă să-i liniștească:

— Nu-i nimic, nu vă supărați. E firesc. Voi jucați numai între voi, pe cînd eu joc cu tata. Tata spune că-i bine să joci cu adversari mai puternici. Dar de ce nu mai veniți pe la noi?

A doua zi, băieții se duseră în vizită la Petea.

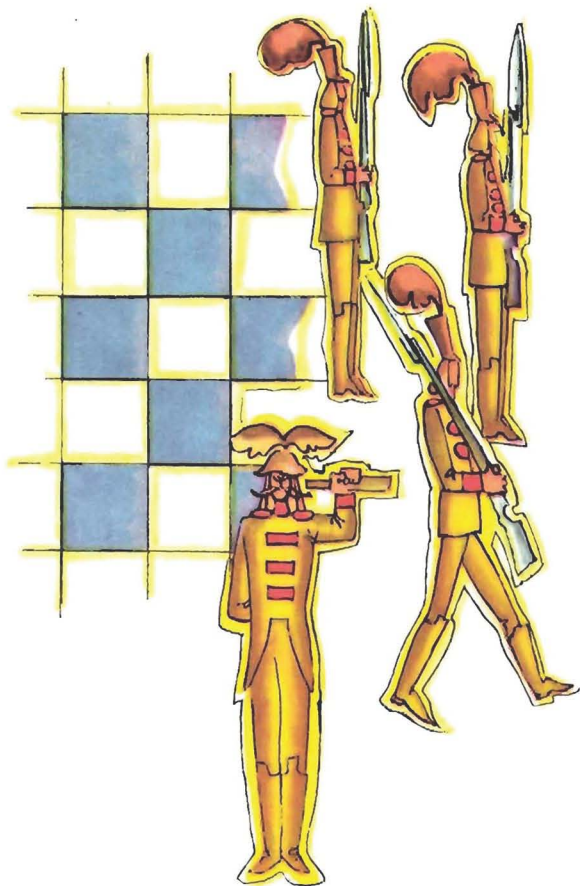
— A, au venit campionii! Pofliți, pofliți! îi întâmpină Leonid Ivanovici. Ce-ați crezut voi? Acuma știți cum merg piesele și cu asta învățătura s-a terminat? Nu, copii, abia acum începe învățatul. Hai să jucăm! Așezați cele două armate.

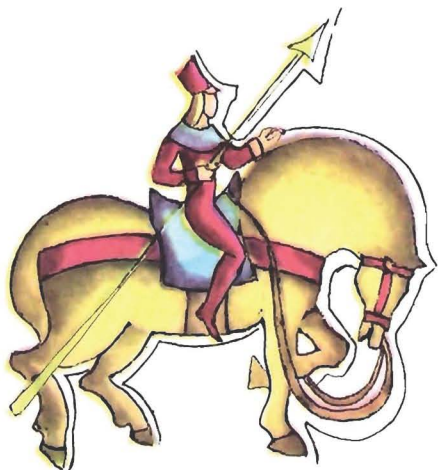
Primul jucă Serioja. Făcu la repezeală cîteva mutări și văzu că lăsase turnul în bătaia unei piese adverse. Serioja puse repede mîna pe turn și-l mută înapoi.

Tatăl lui Petea se încrunță.

Nu, nu se poate! Nu e voie să muți piesele înapoi! La șah există această regulă: piesa atinsă trebuie mutată. Ai făcut mularea, trebuie să aștepti riposta. Chiar dacă-ți dai seama c-ai greșit, n-ai voie să retragi mularea.

Vanea își aminti cum mutau el și cu Serioja toate piesele înapoi, pînă nu mai șliau de unde porniseră

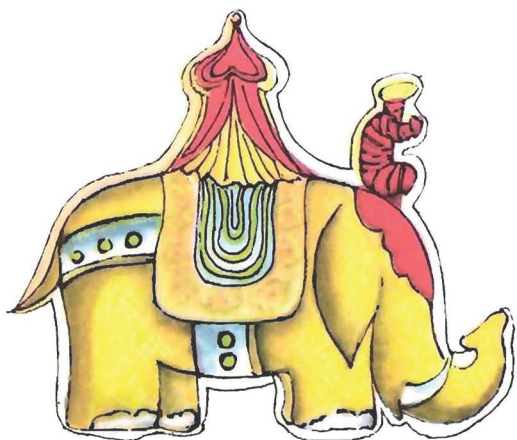

și unde fusese fiecare piesă.

În timp ce Vanea se gîndea că n-o să mai ia niciodată piesele înapoi după ce-a mutat și n-o să-l mai lase nici pe Serioja să facă așa, regele lui Serioja fu făcut mat. Serioja vroia să mai joace încă o dată, dar Vanea protestă. Acuma era rîndul lui să joace cu Leonid Ivanovici.

Era pentru prima oară cînd în fața lui Vanea se așeza, la șah, nu un copil de aceeași vîrstă cu el, ci un șahist adevărat, un om mare. La început, Vanea lu puțin intimidat, dar după aceea se lăsă furat de joc și uită ce adversar are. Poate s-ar fi simțit chiar egal cu cel din fața lui, dacă situația pieselor sale nu s-ar fi înrăutățit cu fiecare mutare. Vanea avea impresia că armata adversarului său e mult mai mare și că fiecare piesă din această armată e mult mai puternică decît piesa identică din armata lui. Curînd, regele lui Vanea se trezi într-o situație fără scăpare și fu făcut mat în centrul tablei.

— Ei, băieți, văd că jucați amîndoi la fel, zise Leonid Ivanovici, adică la fel de neatenți. Acuma știți cum merg piesele, dar n-aveți nici cea mai mică idee încotro trebuie să meargă. Dacă o armată slă în cazarmă, nu e periculoasă. Piesele nu trebuie să stea pe loc, trebuie să le puneți în poziții avantajoase și abia atunci să-nceapă atacul. De aceea, încă de la-nceput să scoateți cît mai multe piese și să nu mutați de mai multe ori una și aceeași piesă. E mai lesne să scoateți la început piesele ușoare, nebunii și caii. Ca să scoateți nebunii, ce trebuie să faceți?

— Să le deschidem drumul, răspunse Vanea.

— Da, să le deschidem drumul, adică să pornim cu pionii, preciză Serioja.

— Corect. Cel mai bine e să porniți cu pionii care se află în mijlocul șirului, adică cu pionii d și e. De ce? Pentru că, odată mutat pionul, se deschide calea și pentru nebun și pentru regină. Și mai ales pentru că, acoperiți de pionii din centru, puteți manevra piesele celelalte. Ați înțeles cum trebuie să jucați la începutul partidei? Ia spune, tu, Vanea!

— Trebuie să scoatem caii și nebunii și mutăm înainte pionii din centru.

— Așa este. Și înainte de-a porni la atac, trebuie să aveți cât mai

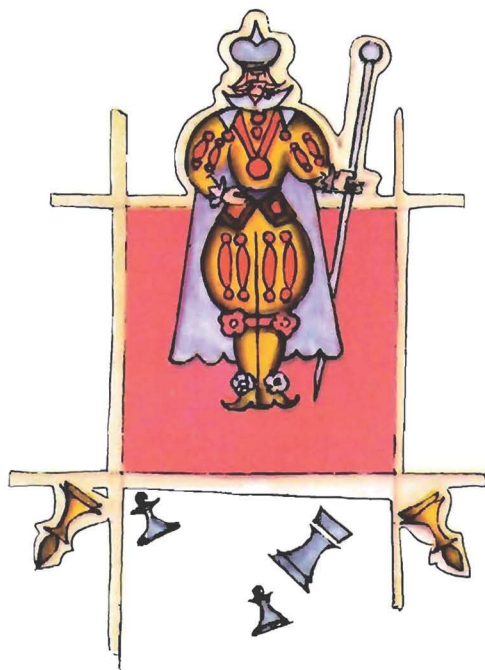
mult piese în poziții avantajoase și să nu mutați de mai multe ori una și aceeași piesă. Iată câte lucruri noi v-am mai povestit și, totuși, ăsta nu-i decât începutul, introducerea în știința șahului. Dar acum ajunge, altfel o să vă doară capul. Următoarea lecție o să fie peste vreo două săptămîni. Acuma jucați-vă...

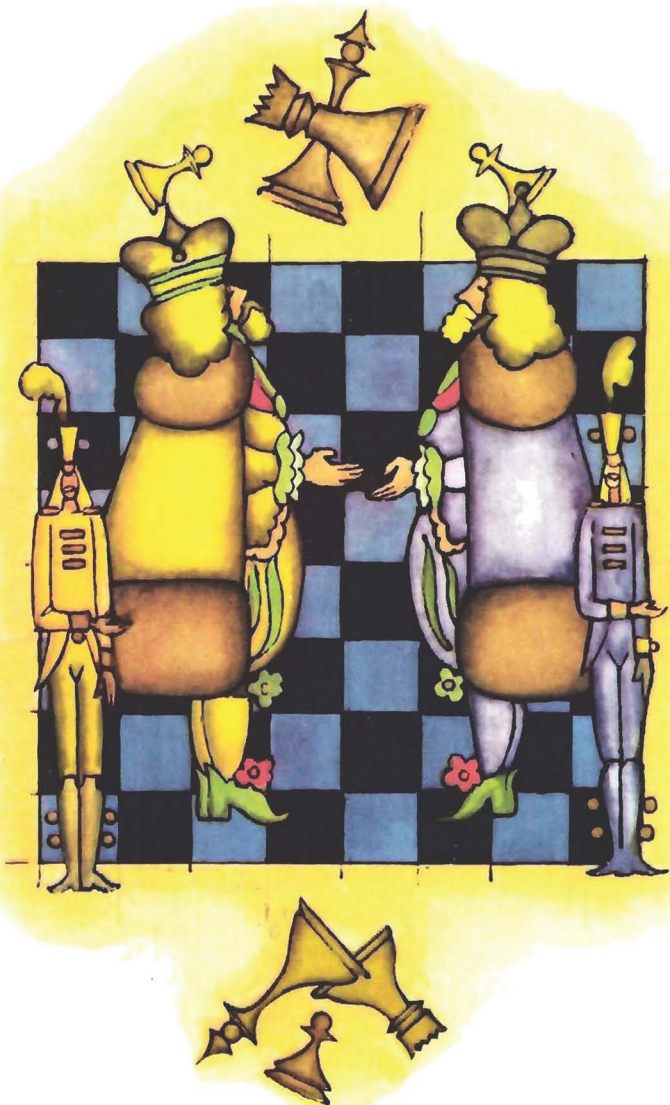
Vanea și Serioja plecară serioși, tăcuți. Se pare că nu-i deloc ușor să joci șah. Și ei știu atît de puțin... Dar sînt și-așa de mici...

— Era mai ușor să le doborîm cu cubulețul de plastic, nu-i așa? zise Vanea zîmbind.

— Eh, ce mai trebuia s-amintești și de asta..., mormăi Serioja simțindu-se vinovat.

A cui e victoria? A nimănu!

La grădiniță și în curte, Vanea și Serioja se jucau împreună cu ceilalți copii. Jucau hochei, se băteau cu bulgări de zăpadă, se jucau de-a v-ați ascunselea, de-a războiul. Dar Vanea și Serioja aveau încă un joc în plus față de prietenii lor de aceeași vîrstă. Dacă la grădiniță ar fi fost cel puțin un joc de șah, Vanea și Serioja n-ar fi ținut secretă pasiunea lor și-ar fi povestit cu multă plăcere și celorlalți prieteni despre jocul acesta nou și minunat. Dar acolo nu era nici un șah și majoritatea copiilor probabil că nici nu știau ce e. Vanea a vrut s-aducă șahul lui și piesele, dar mama nu i-a dat voie. De aceea, Vanea și Serioja jucau fie între ei, fie cu Petea. Și numai foarte rar cu tatăl lui Petea.

Vanea a observat că, după ce el sau Serioja luau o piesă, cumpăna începea să se încline, forțele deveneau din ce în ce mai puternice. Cu cît sînt mai multe forțe, cu atît este mai ușor să-l urmărești pe dușmanul slăbit. Dar odată s-a-nîmplat altceva: Vanea reuși să-i ia lui Serioja regina. E drept că la început în fața reginei erau nebunul și calul. Vanea reuși să ia una după alta aceste piese ușoare și astfel rămase cu o regină în plus față de Serioja.

▲ Vanea luă cu regina lui un pion negru de la f7, pentru ca după aceea să dea mat regelui lui Serioja. Serioja puse mîna pe rege, pregătindu-se să fugă undeva cu el. Întotdeauna punea foarte repede mîna pe piese, însă după aceea vedea că nu are unde să le mute. Uneori, Serioja își ascundea mîinile la spate ca să „nu le lase să

gîndească mai repede decît capul“, cum spunea el.

Dar de astă dată, Serioja nu stălea cu mîinile la spate și, oricum, nu putea evita înfrîngerea. Serioja ținea în mînă regele negru și nu știa unde să-l mute: toate cîmpurile se aflau în bătaia reginei lui Vanea. Pionii negri erau blocați. N-avea unde să mute.

— Dar n-am unde să mut, spuse descumpănit Serioja, privind cînd la tabla de șah, cînd la Vanea.

— Asta înseamnă c-ai pierdut! declară convins Vanea. La următoarea mutare te fac mat.

— Dar e mutarea mea, protestă nesigur Serioja. Eu trebuie să mut...

— Ești mat și gata! dădu Vanea din mînă.

Dar prietenul lui nu era de acord.

— Încă nu e mat. Doar n-ai dreptul să faci două mișcări la rînd!

Nici unul din cei doi prieteni nu vroia să cedeze. Dar nici nu erau să se certe toată seara! Copiii s-au holărit să-l întrebe pe tatăl lui Petea ce trebuie să facă aici?

Vanea, convins că are dreptate, luă cu grijă tabla de șah pe care erau piesele, iar Serioja merse înainte și sună la ușă. Leonid Ivanovici se miră foarte tare văzîndu-l pe Vanea cu șahul în mînă.

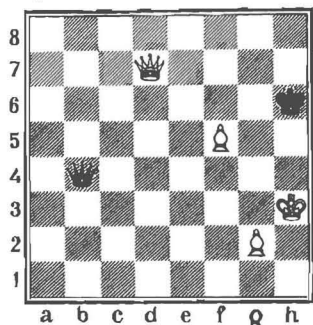
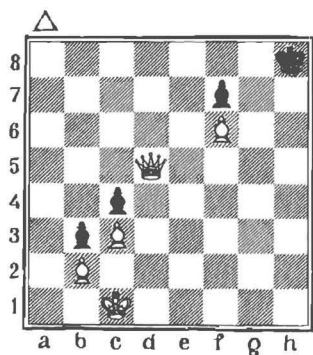
— De ce-ai adus șahul? Doar avem și noi unul!

— L-am adus așa cum ne-am oprit noi din joc. Vedeți la ce poziție am ajuns? Eu am în plus regina...

— Iar eu nu mai am unde să mut...

Vanea se uita plin de speranță la tatăl lui Petea.

— A cui e victoria în cazul ăsta?

— A nimănu! veni răspunsul neașteptat. Apoi tatăl lui Petea mai adăugă: Încă nu v-am vorbit despre asta. Mi-a fost teamă să nu vă încurcați. În războiul ăsta al șahului, pe lângă victorie și înfringere, mai există și *remiză*, adică victoria nu e a nimănu, dacă cei doi parteneri sînt de acord.

— Dar eu nu sînt de acord, sări Vanea.

— Nu te repezi așa. Există și remize unde nu-i nevoie de nici un fel de acord. Dacă regele meu, indiferent ce mutare ar face, intră în bătaia pieselor adversarului și eu nu mai am alte piese sau cele pe care le am sînt blocate, iar adversarul nu mi-a dat șah, se consideră că e *pat* la rege și partida se termină la egalitate.

În cazul vostru e chiar situație de pat. Sigur că ți-e ciudă, cînd ai în plus regina, să fii de acord cu un meci remiză, dar n-ai ce să faci, asta-i legea șahului. Adesea șahiștii se salvează dintr-o situație dificilă obligîndu-și adversarul să-i facă pat. la uitați-vă.

▽ Leonid Ivanovici așeză repede piesele în felul următor:

— Albul are doi pioni în plus și, deci, ar trebui să cîștige. Dar e rîndul negrului să mute și va duce regina la **h4**. Vedeti, își pune regina în bătaia pieselor adversarului, o sacrifică. În schimb, în felul acesta se creează poziția de pat, iar negrul obține remiză. Albul nu poate să nu ia regina neagră, pentru că regele n-are unde să mute.

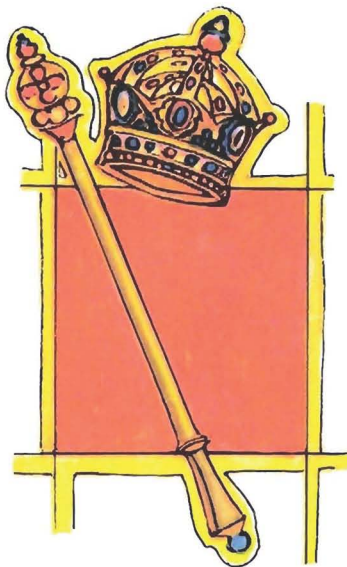
În acest moment din camera cealaltă apăru Petea.

— Cum, voi nu știți de pat? E-o șmecherie grozavă! Cînd îl alungi pe regele adversarului pînă la marginea tablei, trebuie să fii cu ochii-n patru, altfel, în loc de mat, nu obții decît pat.

— Și se mai acordă remiză atunci cînd se dă șah etern, continuă tatăl lui Petea. Șah etern se străduiește să obțină de obicei cel care se află în poziție grea. la uitați-vă! Pionii albi o să se transforme imediat în regine. Dar negrul o să găsească o salvare neașteptată.

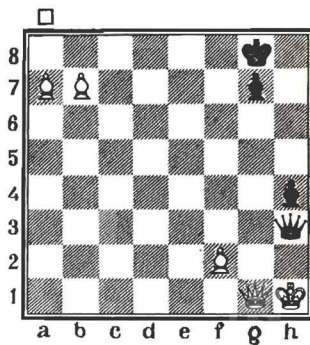
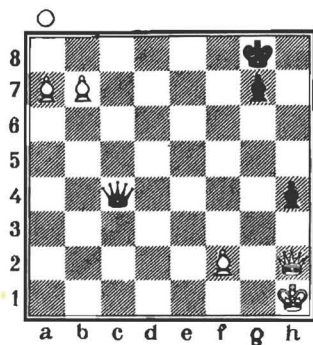
Leonid Ivanovici puse regina neagră la **f1** și arătă că, după ce albul o să acopere regele cu regina evitînd șahul, negrul o să dea șah la **h3**.

— Albul o să se apere din nou cu regina la **h2**, iar regina neagră o să dea din nou șah la **f1** și tot așa la nesfîrșit. Iată ce-nseamnă

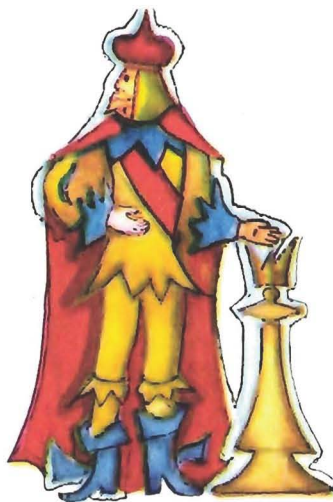
șahul etern! Poți să ai și pioni, ba chiar și alte piese în plus și totuși să nu obții victoria. De exemplu, dacă ți-a rămas regele și nebunul, iar adversarul are numai regele, e tot remiză. Regele cu nebunul sau cu un cal, ori chiar cu doi cai nu poate da mai regelui advers decât acesta a rămas singur. În asemenea cazuri trebuie să cădeți de acord că partida se încheie cu remiză ca să nu vă mai chinuți nici pe voi nici pe alții. E clar? Iar acum, prieteni, duceți-vă la joacă. Probabil că stați foarte puțin timp la aer. Asta nu-i bine! Dacă o să vă jucați

prea puțin, dacă n-o să mai alergați după minge și după puc, nici capul n-o să vă mai meargă cum trebuie. N-o să vă mai puteți descurca deloc cu piesele astea istețe de la șah. Iar cine e prieten cu schiurile, cine știe să patineze frumos, acela nu se rătăcește nici pe cărările șahului. Toți marii șahiști, marii maștri — căci așa se numesc — practică mult sportul. Pe pârția de schi îi poți întâlni adesea pe Botvinnik sau Petrosian. Spaski înoată foarte bine și joacă tenis. Și toți au obținut victorii strălucite în fața tablei de șah, au

fost campioni mondiali de şah. Aşa e, prieteni. Şi data viitoare, când mai veniţi, s-aveţi în obraji nişte bujori uite-aşa de mari.

Şi-şi puse palmele desfăcute pe faţă ca să arate cât de mari trebuiau să fie bujorii din obrajii lui Vanea şi Serioja.

Nu contează numărul, ci iscusința

Vanea s-a mai gîndit mult timp la poziția pe care i-o arătase tatăl lui Petea. Poziția în care regina neagră, cea mai puternică piesă, se jertfea de bunăvoie. Albul a luat regina neagră și-atunci s-a schimbat simțitor raportul de forțe... dar totuși n-a putut să câștige. Așadar, asta-nseamnă că nu e important cîte piese are fiecare. Lucrurile nu se petrec întotdeauna la fel, uneori se întîmplă adevărate minuni!

Vanea ar fi vrut să facă și el o minune șahistică, să inventeze ceva neobișnuit. Acuma, cînd juca șah cu Serioja, nu mai făcea mutări cu timiditate, ca înainte. Vroia cu tot dinadinsul s-ajungă pînă la regele adversarului și-și lăsa piesele descoperite... Și pierdea. După fiecare înfrîngere, Vanea se convingea tot mai mult că nu trebuie să uite ce „valoare” are fiecare piesă. Totuși Vanea continua să caute mutarea miraculoasă ca în povești, fiindcă doar în povești se întîmplă minuni!

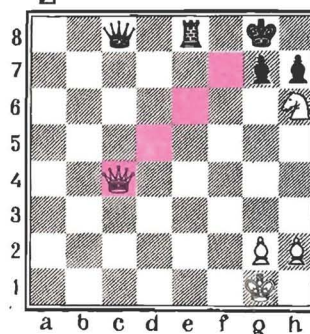
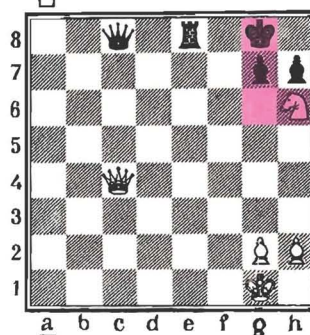
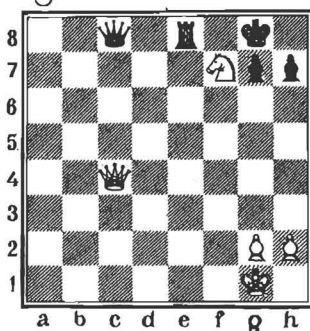
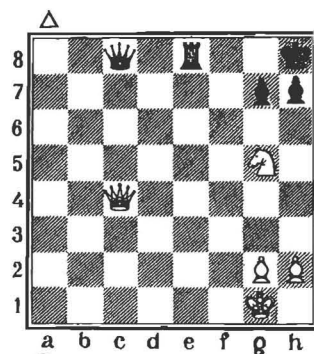
Și-apoi venea într-o fugă Petea și-i spunea, stăpînindu-se cu greu: — O, ce mat interesant știu! O frumusețe!

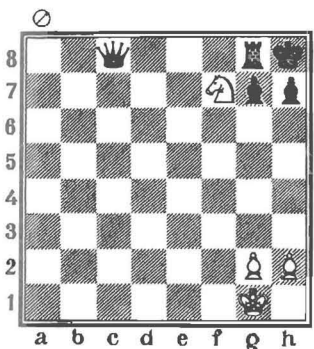
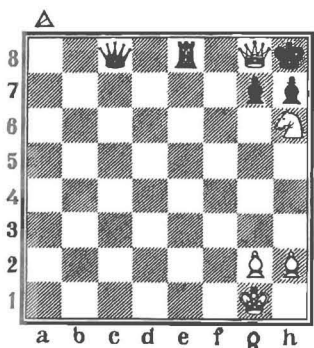
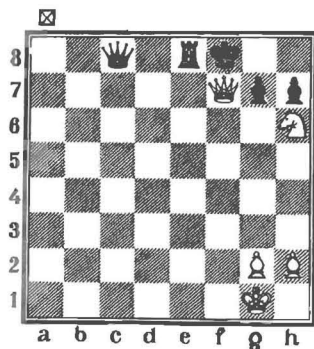
Așeza apoi imediat piesele, într-un anumit fel.

— După părerea ta, cine cîștigă aici, dacă e rîndul albului să mute? Credeți că negrul? Pentru că are piese mai puternice? Nicidecum! Cîștigă albul!

Petea mută calul la f7 și dădu șah regelui negru. Apoi făcu încă o mutare pentru negru. Puse regele la g8 și spuse că e unica mutare posibilă.

Petea făcu apoi următoarea mutare.

- cu calul la **h6**, și dădu din nou șah.
- Vanea vru să-l ia cu pionul pe calul ăla alb și obraznic, dar Petea îi arată că în acest caz regele rămîne în șah din cauza reginei albe. Iar cînd Vanea se întinse să ia regina albă cu regina lui, Petea îi arată că și calul dă șah regelui. Vanea se zăpăci, iar Petea îi explică, plin de importanță, că ăsta e șah dublu și, întrucît nu se pot lua două piese dintr-o dată, trebuie să fugă cu regele. Dar încotro? Dacă mută regele la **f8**, regina albă va trece la **f7**, unde e apărută de cal și-o să dea mat.
- ☒ Așadar, rămîne numai posibilitatea ca regele să se retragă în colț. Și-atunci Petea trînti triumfător regina albă pe cîmpul **g8**. Șah!

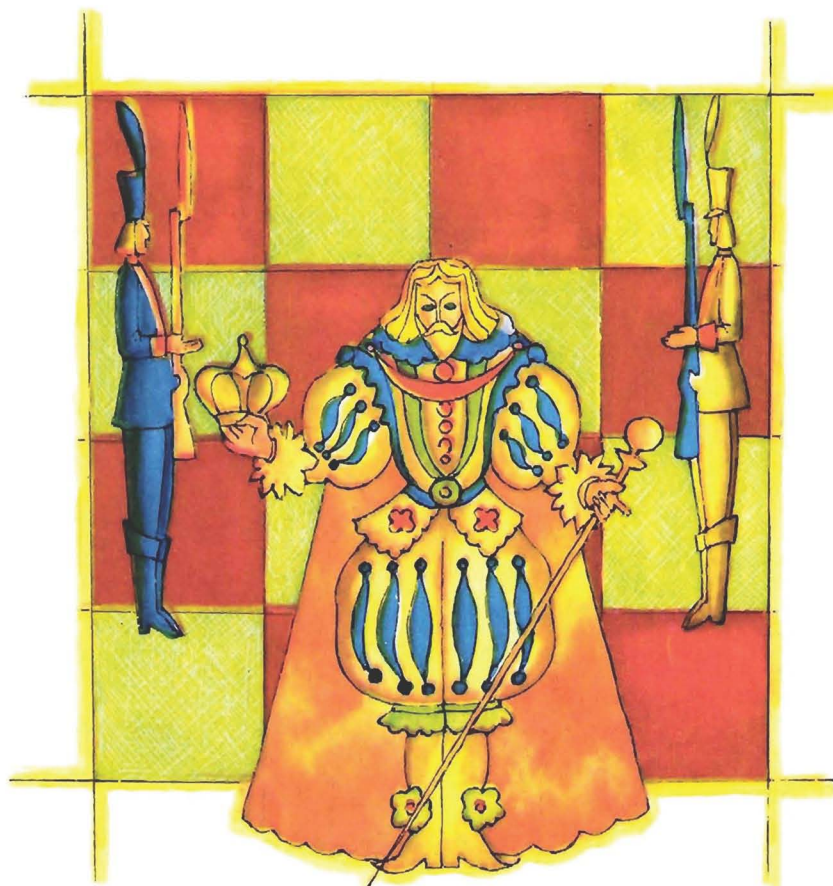
Vanea se miră și luă regina cu turnul. Petea mută calul la **f7** și strigă cît îl ținu gura:

— Mat! Ești mat!

Vanea renunță să-i mai spună că nu el e mat, că el nici n-a jucat. Poziția era prea frumoasă: un singur cal a învins o armată întreagă! Vanea se gîndi că nu degeaba așteptase să vadă minuni pe tabla de șah.

Regele se pregătește să plece în expediție

Lui Vanea îi plăcea foarte mult să atace regele adversarului, să dea șah, să amenințe cu mat, să fugărească cea mai importantă piesă a adversarului pînă într-o poziție fără ieșire. Dar cînd se trezea cu propriul său rege în primejdie, nu se mai simțea în apele lui. Era trist și nici jocul nu-i mai făcea mare plăcere. De aceea, Vanea se străduia să-și ascundă regele într-un loc sigur unde să fie la adăpost de primejdii. Vanea observă că, spre sfîrșitul partidei, cînd pe tabla de șah rămîn foarte puține piese, regele nu poate rămîne deoparte. Fără el nu te poți descurca. Și, în general, spre sfîrșitul partidei, regele are o multime de treburi: să-și apere pionii proprii, să-i atace pe-ai adversarului. Vanea constată că, dacă regele se afla în acele momente mai aproape de locul unde se dă bătălia, era mult mai bine. La sfîrșitul partidei vine momentul cînd trebuie să i se spună timidului rege:

— Măria Ta, ajunge cît te-ai tot ascuns, a venit timpul să ieși la luptă!

Și apoi, în final, e mult mai ușor pentru rege să pornească la luptă, pentru că pe tabla de șah au rămas numai foarte puține piese, astfel că nu mai are cine să-l amenințe.

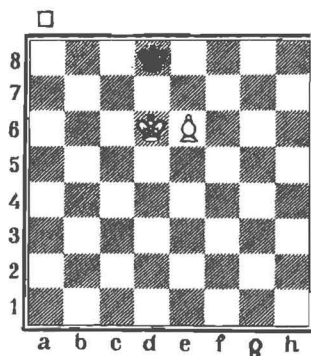
Vanea știa acum că la sfîrșitul partidei apar deseori situații în care nici unul dintre cei doi jucători nu mai are destulă forță ca să atace regele adversarului și să-i dea mat. În asemenea momente trebuie să te străduiești s-ajungi cît mai repede cu unul din pionii la capătul tablei de șah și să-l

transformi în regină. Iar dacă ai în plus, față de adversar, o regină, nu e greu să prinzi regele și să obții victoria. Numai că nu e chiar așa de ușor să străbați cu pionul un drum atît de lung. De exemplu, Vanea și Serioja s-au trezit la un moment dat în următoarea poziție.

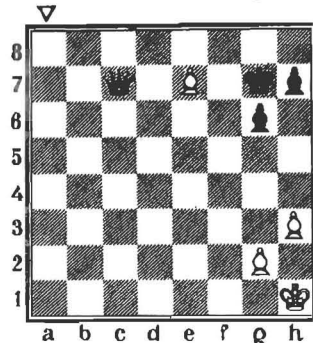
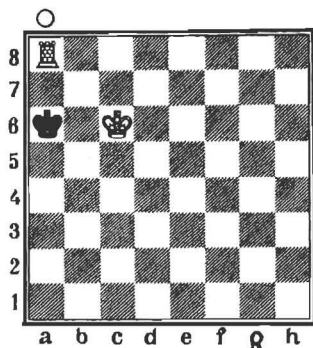
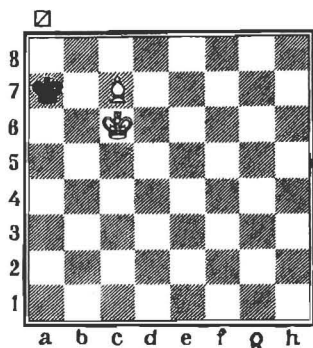
Vanea mută curajos pionul și dădu șah regelui lui Serioja. Acesta ieși în fața pionului la e8. Vanea mută regele la e6 ca să-și salveze pionul care mai avea puțin și se putea transforma în regină. În acest moment Serioja sări în sus de bucurie bătînd din palme și strigînd:

— Pat!

Într-adevăr, regele negru nu mai avea unde să mute.

De fiecare dată cînd jucau și trebuiau să transforme un pion, atît Vanea cît și adversarii lui îl transformau întotdeauna în regină. Dar de ce regula spune că poți înlocui pionul ajuns pe ultima linie cu orice altă piesă? Înseamnă că sînt situații în care e mai avantajos să transformi pionul în turn sau în cal? Întrebarea asta îl

chinuia de multă vreme pe Vanea. Trebuia să se ducă din nou la tatăl lui Petea.

— E clar. Din moment ce există o regulă, înseamnă că trebuie să ne folosim de ea, spuse Leonid Ivanovici. Numai că pozițiile în care e mai bine să pui în locul pionului

altă piesă decît regina se întîlnesc foarte rar. Iată, de exemplu, prima poziție: Urmează la mutare albul. Cum să dea mat?

Serioja luă din grămada de piese care stăteau pe masă o regină albă și vru s-o pună pe tablă, însă, întîlnind privirea lui Leonid Ivanovici, puse regina la loc.

— Bine-ai făcut, Serioja! Graba strică treaba! Dacă pui regina, negrul obține pat. În ce altă piesă trebuie să transformi pionul?

○ — În turn! răspunse repede Vanea, bucuros că ghicise. Atunci regele mai are de făcut o mișcare și turnul îi dă mat!

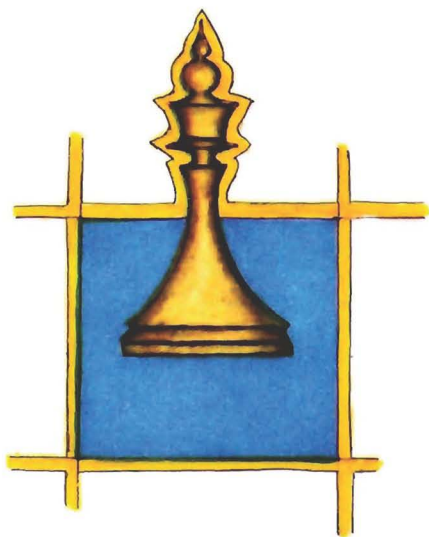
▽ — După cum vedeți, nu e întotdeauna avantajos să transformi pionul în regină, spuse Leonid Ivanovici. Iată și un alt exemplu. E la rînd să mute albul. El poate să înainteze cu pionul pînă la ultima linie a tablei de șah și să-l transforme în altă piesă. În ce piesă?

— În cal!

De astă dată Serioja i-o luă înainte lui Vanea. Răspunsul era corect. Și Vanea văzu că dacă pune regina, numărul de piese va fi egal, dar dacă ia calul, face o furculiță adică dă șah regelui negru și ataca în același timp regina. Și-atunci albul rămîne cu o piesă în plus.

Acasă Vanea se gîndi multă vreme la felul în care pionul a devenit cal și ce transformare neașteptată s-a produs în mersul bătăliei. Ar fi vrut să arate cuiva această poziție deosebită. Vroia să arate și toate celelalte minuni care se petreceau pe tabla de șah.

Să afle toți copiii

În imaginația lui Vanea, participă la războiul figurilor de lemn, eroii aventurilor pasionante ale jocului de șah apăreau ca niște ființe vii.

Iată, pionii zdraveni, cu capete rotunde, bat pasul ca niște adevărați soldați. Sînt cei mai mici pe cîmpul de luptă cu pătrățele. Dar pionii cei curajoși nu se tem de nimeni, și nu dau înapoi în fața nimănui. „Nici un pas înapoi, numai înainte!” asta par să spună acești luptători neînfricați. E drept că pionii sînt mai mici și mai slabi decît alte piese de pe tabla de șah, dar cînd merg împreună la atac, umăr la umăr, mulți dintre „voinicii” de pe tabla de șah trebuie să se salveze fugind din fața lor. Pionii se apără cu îndîrjire unul pe altul. Regii se sînt în siguranță în spatele rîndurilor lor strînse. De după rîndul compact al pionilor răsar nebunii care ajung pînă departe, sîr caili sprintari. Chiar și preaputernica regină e gata să se ascundă în clipele de primejdie în spatele pionilor mici și curajoși.

Și iată că apar turnurile rapide și nestrămutate în drumul lor. Ele au nevoie de spațiu, de linii libere. În spații strîmte, turnurile nu se pot deslășura și parcă nu fac altceva tot timpul decît să strige:

La o parte, faceți loc!

Turnurile sînt piese puternice, mai ales atunci cînd se sprijină una pe alta. Dacă două turnuri ocupă o linie deschisă sau se strecoară în spatele adversarului, atunci să te ții! Mătură totul în calea lor!

În acest moment Vanea își aminti

că nebunii de la șah nu se pot apăra unul pe altul, pentru că de la începutul și pînă la sfîrșitul bătăliei unul din ei merge numai pe cîmpurile albe și celălalt numai pe cîmpurile negre. Lui Vanea i se făcu parcă milă de acești luptători zvelți, care, după regulile jocului de șah, nu se puteau apăra unul pe altul. În schimb, dacă-și unesc forțele, pot să alunge în același timp dușmanul și de pe diagonalele negre, și de pe cele albe. De aici se vede că și nebunii trebuie să țină unul cu altul!

Vanea se gîdea cu multă plăcere la cai. Fără acești sprintari săritori, jocul de șah ar fi prea plat, prea fără evenimente. Însă caili neîmblinziți, zburdalnici, pot să întoarcă totul pe dos! Ba mai sînt și atacurile acelea neașteptate, furculițele, de care n-ai nici cum să te aperi, nici cum să fugi. Da, calul e un personaj neastîmpărat și trebuie să fii mereu cu ochii pe el...

Dar regina? La această piesă, care e un fel de general, Vanea se gîdea întoldeauna cu mult respect și cu oarecare teamă. Tocmai pentru că regina e atît de puternică și amenințătoare, e foarte neplăcut s-o pierzi din neatenție. Iar cînd regina domnește pe tabla de șah, cît de slabe și lipsite de apărare par celelalte piese!...

În imaginația lui Vanea și regele prindea viață. Era înalt, uscățiv, însă se mișca greoi, ca un grăsan. De fapt, de cele mai multe ori prefera să se așeze într-un ungher liniștit, în spatele pionilor și să privească cum se luptă ceilalți pentru el. Oare e drept să fie așa? Dar nu-i nimic de făcut. Fără rege

nu se poate juca și toate piesele trebuie să-l apere pe Înălțimea Sa. Așa e regula. Totuși, se gîndi Vanea, regele ăsta e destul de simpatic, mai ales la sfîrșitul partidei, cînd iese din ascunzătoare și pornește voinicește în ajutorul soldaților lui, pionii. E-o adevărată plăcere să te uiți la un rege alît de viteaz!

Cît de felurite sînt piesele care merg, sar și aleargă pe tabla de șah! Fiecare are obiceiurile ei, gusturile ei, parcă și un chip anume, deși, de fapt, numai caii au boturi de cal, pe cînd piesele celelalte n-au nici un fel de chip. Da, sînt personaje foarte deosebite. Dar toate împreună formează un joc minunat!

Vanea își spuse că nu fac bine, el și cu Serioja, că se ascund de ceilalți copii de la grădiniță. Probabil că și altor copii le-ar plăcea.

A doua zi de dimineată, Vanea și Serioja au vorbit mult timp în șoaptă. Apoi s-au dus împreună la Nina Alekseevna, educatoarea lor. Serioja își luă inima-n dinți și începu primul:

— Nina Alekseevna, de ce n-avem și noi, la grădiniță, un șah?

— Și ce să facem cu el? se miră educatoarea.

— E-un joc alît de interesant! se înfierbîntă Vanea. Îi era ciudă că Nina Alekseevna era alît de indiferentă față de cel mai minunat joc din lume.

— Dar cine-o să ne-nvețe să

jucăm? obiectă Nina Alekseevna. Nici una din educatoarele noastre nu știe să joace șah.

— Noi o să vă-nvățăm! răspunse curajos Serioja.

— Da, eu și cu Serioja, întări și Vanea.

Nina Alekseevna se miră și mai mult. Se uită la Serioja, apoi la Vanea. Treptat, chipul sever al educatoarei se luminează și femeia începu să zîmbească.

— Asta-nseamnă că voi știți să jucați șah și vreți ca toți copiii să-nvețe?

— Da, tuturor o să li se pară interesant, spuse Serioja cu convingere, în timp ce Vanea aproba în tăcere dînd din cap.

— Atunci, să încercăm, zise educatoarea după ce se gîndi puțin. Nu demult chiar am văzut un joc de șah cu piese mari. Așa că toți copiii o să vadă foarte bine chiar de la distanță cum se joacă. Tu, Serioja, și tu, Vanea, o să fiți profesorii. Și ca ajutor o să vă dăm pe careva dintre cei mari, glumi educatoarea.

Vanea și Serioja erau foarte mulțumiți. Își și închipuiau cum o să se strîngă toți copiii în sala mare după ce-o să se sature de joacă în curte, iar ei doi, Vanea și Serioja, o să le povestească despre țara minunată a șahului, în care piesele de lemn poartă un război în joacă.

Să afle toți copiii cît de interesant e!

Anexă

Autorii au omis să explice două reguli, considerînd că acestea pot fi mai dificile. Și deși la început copiii se pot descurca și fără să cunoască aceste reguli, în cele din urmă va trebui oricum să le învețe. De aceea, autorii au hotărît să explice aici aceste reguli, „pentru orice eventualitate”. Prima regulă se referă la pioni.

- *Luarea „en passant”*. Dacă pionul adversarului, făcînd o mutare peste două cîmpuri, trece pe lîngă un cîmp aflat în bătaia pionului vostru, pionul vostru poate să ia pionul adversarului.

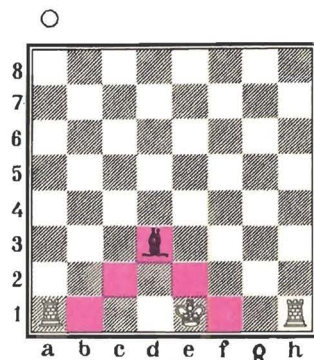
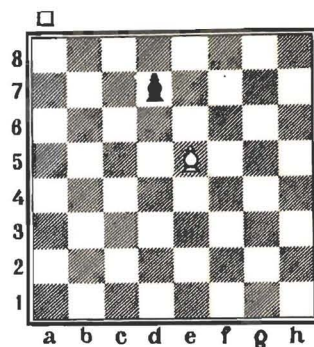
Pionul adversarului poate fi luat și în cazul în care a înaintat numai cu un cîmp și a intrat în bătaia pionului vostru. Luarea „en passant” nu este obligatorie, dar ambii jucători trebuie să țină seama de faptul că ea este posibilă.

În sfîrșit, pionul poate fi luat „en passant” numai imediat, la mutarea de răspuns. La următoarea mutare acest drept se pierde.

După cum vedeți, regula nu este prea grea, dar dacă, totuși, ceva nu vă este foarte clar, poate să vă ajute diagrama de alături.

- *Rocada peste un cîmp aflat în bătaie*. Regele nu are dreptul să efectueze rocada peste un cîmp care se află în bătaia unei piese a adversarului. Să nu înțelegeți

greșit: turnul poate să treacă peste un cîmp aflat în bătaie în cadrul rocadei. Acest lucru este interzis numai regelui. În poziția care este înfățișată în ultima diagramă, albul poate efectua rocada mare, însă nu are voie s-o facă pe cea mică.

**FĂRĂ SĂ TE AJUTE TATA, FĂRĂ SĂ TE AJUTE MAMA,
RĂSPUNDE SINGUR!**

1

Între ce piese se află caii la începutul partidei?

2

Între ce piese se află nebunii la începutul partidei?

3

Ce culoare are cîmpul aflat în colțul din dreapta al tablei de șah de partea
fiecărui jucător?

4

De ce n-a învățat să joace șah cum se cuvine regele din povestea șahului?

5

Din cîte mutări poate ajunge turnul în orice punct al tablei de șah, dacă
aceasta este liberă?

6

Cîte cîmpuri există pe tabla de șah, din care calul nu are decît două
posibilități de mutare?

7

Care sînt nebunii care nu se întîlnesc niciodată?

8

Cum se poate ascunde pionul de nebun, atunci cînd tabla de șah este goală?

9

Ce piesă poate ataca regina pe neașteptate, fără a fi în bătaia ei?

10

De ce regele nu se poate apropia de celălalt rege?

11

Unde poate regele să prindă calul?

12

Cum se numește mișcarea simultană a regelui și turnului?

13

Care este piesa de al cărei atac nu ne putem feri?

14

Cînd devine regele viteaz?

15

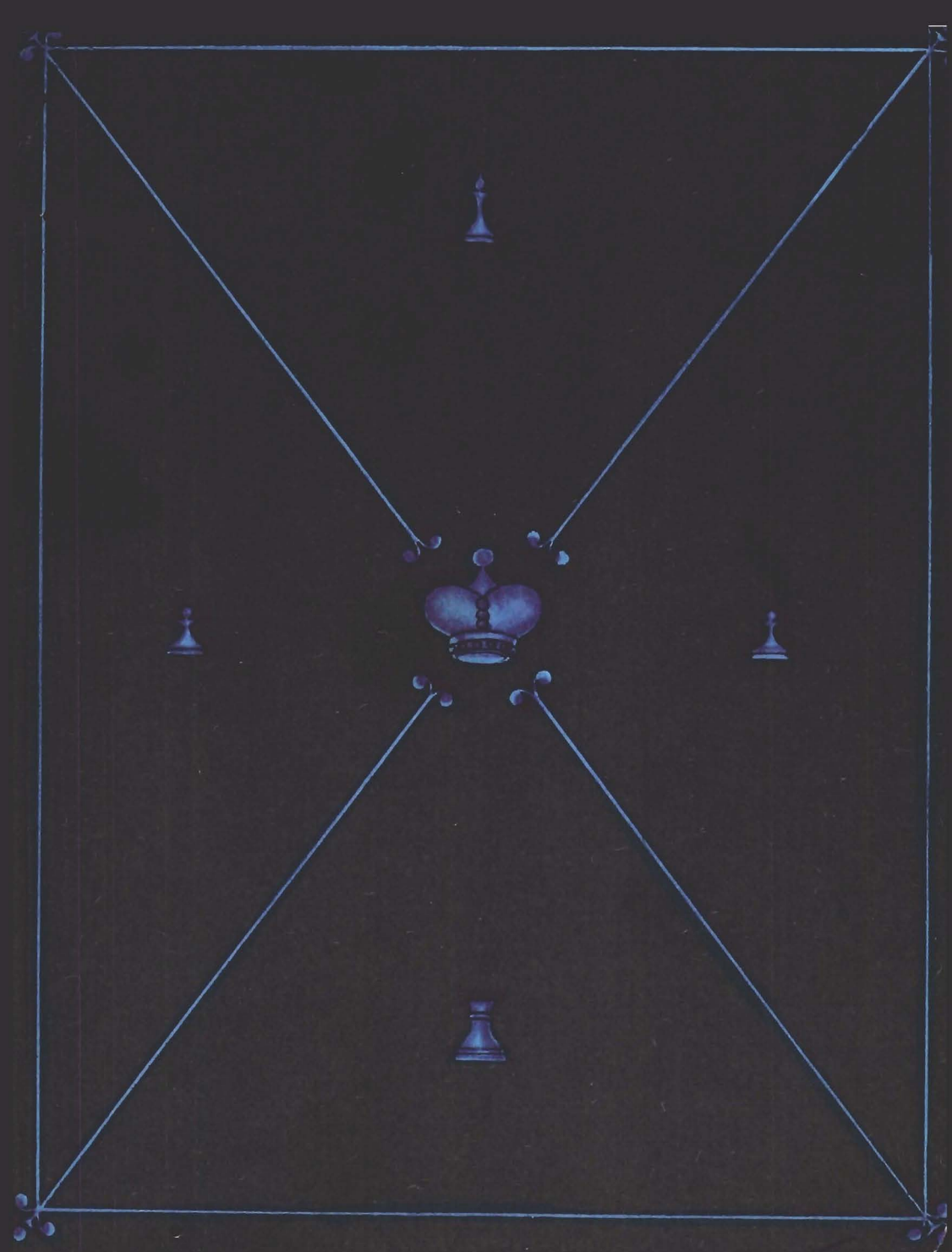
Ce piese pot fi scoase în joc, fără a fi mișcați pionii?

16

Ce piesă poate sări o singură dată în timpul partidei peste altă piesă?

CUPRINS

Către părinți	3
Soldații de lemn	7
Povestea jocului de șah	15
Cîmpul de luptă	23
Numai înainte	29
Cine a fost pus în colț?	35
Caii năvălași	41
Nebunii nu se întâlnesc niciodată	47
Piesa cea mai puternică	51
Ferește, Înălțimea Ta!	57
Piesa alinsă trebuie mutată	63
A cui e victoria? A nimănuși!	69
Nu contează numărul, ci iscusința	75
Regele se pregătește să plece în expediție	79
Să aștepte copii	83
Anexă	86
Fără să te ajute tata, fără să te ajute mama, răspunde singur!	87

Editura Raduga, Moscova — Editura Ion Creangă